

Stenografični zapisnik

druge seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 3. januvarija 1896.

Nazoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton Detela in deželnega glavarja namestnik grof Leo Auersperg. — Vladna zastopnika: C. kr. deželni predsednik baron Viktor Hein in c. kr. okrajni komisar baron Viljem Rechbach. — Vsi članovi razun: Ekscelenca knezoškof dr. Jakob Missia, grof Ervin Auersperg in ekscelenca baron Jožef Schwegel. — Zapisnikar: Deželni tajnik Jožef Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje deželnozborskega zapisnika I. seje dné 28. decembra 1895.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Ustno poročilo deželnega odbora o novih splošnih volitvah za deželni zbor vojvodine Kranjske (k prilogi 15.).
4. Ustno poročilo finančnega odseka o poročilu deželnega odbora, s katerim se predlaga garancijskega zaklada dolenskih železnic računski sklep, razkaz imovine za leto 1894. in proračun za leto 1896. (k prilogi 1.).
5. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu kranjskega učiteljskega pokojninskega zaklada za leto 1894. (k prilogi 2.).
6. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu normalno-šolskega zaklada za l. 1894. (k prilogi 3.).
7. Ustno poročilo finančnega odseka o ustanovnih zakladov računskih sklepov za l. 1894. in proračunih za l. 1896. (k prilogi 4.), in pa o prošnjah Lichtenturnove dekliške šole v Ljubljani gledé zvikanja nagrade za vzdrževanje šole in podpore za nakup učil.
8. Ustno poročilo finančnega odseka o računskih sklepih deželno-kulturnega zaklada za leto 1894. in proračunih za leto 1896. (k prilogi 5.).

Stenographischer Bericht

der zweiten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 3. Jänner 1896.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Detela und Landeshauptmann-Stellvertreter Leo Graf Auersperg. — Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident Victor Freiherr v. Hein und k. k. Bezirkscommissär Wilhelm Freiherr v. Rechbach. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jacob Missia, Graf Erwin Auersperg und Excellenz Josef Freiherr von Schwegel. — Schriftführer: Landschaftssecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolles der I. Landtagsitzung vom 28. December 1895.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Mündlicher Bericht des Landesausschusses über die neuen allgemeinen Wahlen für den Landtag des Herzogthumes Krain (zur Beilage 15).
4. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluss des Garantiefondes der Unterkrainerbahnen, die Nachweisung des gesammten Vermögens für das Jahr 1894 und der Voranschlag für das Jahr 1896 vorgelegt werden (zur Beilage 1).
5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Rechnungsabschluss des krainischen Lehrer-Pensionsfondes für das Jahr 1894 (zur Beilage 2).
6. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Rechnungsabschluss des Normalerschulfondes für das Jahr 1894 (zur Beilage 3).
7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Rechnungsabschlüsse der Stiftungsfonde für das Jahr 1894 und die Voranschläge für das Jahr 1896 (zur Beilage 4) und über die Petitionen der Lichtenturn'schen Mädchenschule in Laibach um Erhöhung der Remuneration für die Erhaltung der Schule und der Subvention zum Ankaufe von Lehrmitteln.
8. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Rechnungsabschluss des Landeskulturfondes für das Jahr 1894 und den Voranschlag pro 1896 (zur Beilage 5).

9. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu zaklada prisilne delalnice za leto 1894. (k prilogi 8.).
10. Ustno poročilo finančnega odseka o proračunu zaklada deželne prisilne delalnice za l. 1896. (k prilogi 9.), kakor tudi o prošnji paznikove udove Marije Ahčan za povikšanje provizije.
11. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu deželne vinarske šole na Grmu za l. 1894. (k prilogi 11.) in o prošnji učitelja Antona Lapajneteta na Grmu za nagrado.
12. Ustno poročilo finančnega odseka:
- o prošnji društva „Verein zum Schutze des Weinbaues“ za podporo;
  - o prošnjah bivšega učitelja Mateja Prašnikarja, umirovljenega učitelja Venceljna Sturma, učiteljskih sirot Ane Adamič, Marije Novak, Ivane Vrančič in učiteljeve udove Matilde Kokalj za povikšanje, oziroma podaljšanje miloščin in pokojnin;
  - o prošnji kancelistove udove Marije Sapletov za podaljšanje miloščine;
  - o prošnji občine Kropa gledé posojila 2000 gld. za zgradbo župnišča;
  - o prošnji Franceta Kraljič, posestnika na Studencu za podporo vsled povodnji;
  - o prošnji živinskega zdravnika Morica Lebenharta v Starem trgu za deželno nagrado;
  - o prošnji slovenskega planinskega društva v Ljubljani za podporo.
9. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Rechnungsabschluss des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1894 (zur Beilage 8).
10. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Voranschlag des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1896 (zur Beilage 9), sowie über die Petition der Aufseherin Maria Ahčan um Provisionserhöhung.
11. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Rechnungsabschluss der Landes-Weinbauschule in Stauden pro 1894 (zur Beilage 11) und über die Petition des Lehrers Anton Lapajneteta in Stauden um Remuneration.
12. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petitionen:
- des Vereines zum Schutze des Weinbaues um Subvention;
  - des gewesenen Lehrers Matthäus Prašnikar, des pens. Lehrers Wenzel Sturm, der Lehrerswaisen Anna Adamič, Maria Novak, Johanna Vrančič und der Lehrerswitwe Mathilde Kokalj um Erhöhung, beziehungsweise Verlängerung der Gnadengaben und Pensionen;
  - der Kanzlistenswitve Maria Sapletov um Weiterbewilligung der Gnadengabe;
  - der Gemeinde Kropf um Bewilligung eines Darlehens per 2000 fl. für den Pfarrhausbau;
  - des Franz Kraljič, Grundbesitzer in Brunndorf, um Geldunterstützung anlässlich der Ueberschwemmung;
  - des Thierarztes Moriz Lebenhart in Altenmarkt um Bewilligung einer Landesubvention;
  - des slovenischen Alpenvereines in Laibach um Subventionsbewilligung.

Začetek seje ob 10. uri 20 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 20 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice in otvarjam sejo. Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje deželnozborskega zapisnika I. seje dne 28. decembra 1895.

1. Lesung des Protokoll der I. Landtags-sitzung vom 28. December 1895.

Tajnik Pfeifer:

(Bere zapisnik I. seje v slovenskem jeziku. — Liesst das Protokoll der I. Sitzung in slovenischer Sprache).

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov poslancev kak popravek v prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik I. seje potrjen.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.

2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.

Deželni glavar:

Došlo je zopet večje število prošenj do deželnega zbora, katere tujak predlagam in sicer izročim v imenu deželnega odbora naslednje prošnje:

Odbor kmetijske podružnice v Cirknici prosi podpore za vzdrževanje drevesnice.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Centralleitung des katholischen Schulvereines in Wien bittet um Subvention.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Verein zur Pflege kranker Studierender in Wien bittet um Subvention.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Verein für Knabenarbeit in Wien bittet um Subvention zu Vereinszwecken.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani prosi podpore za l. 1896.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Krajni šolski svet pri sv. Trojici prosi podpore za zgradbo šolskega poslopja.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Adlešič Albin, slušatelj na umetno-obrtni šoli na Dunaji, prosi zvišanja podpore.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Novak Ana, učiteljska udova v Preloki pri Vini, prosi podpore za se in za otroka.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Okrajno cestni odbor Logaški prosi uvrstitve občinskega pota Rakek-Laze-Dol. Logatec med okrajne ceste.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Ravnateljstvo c. kr. državne gimnazije v Kranju prosi podpore revnim učencem.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Vodstvo deželne prisilne delalnice predloži prošnjo paznika Silvestra Oblaka za umirovljenje.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Košak izroča prošnjo posestnikov v Devčjivasi za podporo za nasip ceste Štamperk-Gomila.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Azman izroča ugovor Vinko Jan-a in sodr. proti izjavi nadinženirja Witschl-a glede odklonitve zgradbe ceste Rečica v Sp. Gorje.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Modic izroča sledeči prošnji:

Občina Rovte prosi uvrstitve občinske ceste od Rovt do meje Idrijskega cestnega okraja med okrajne ceste.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Občina Rovte prosi podpore za zgradbo okrajne ceste od Logateca do Rovt in dalje do Idrijske meje.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Pfeifer izroča prošnjo občine Raka, da bi deželni zbor podpiral zgradbo mostu čez Krko pri Meršeči Vasi.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Lenarčič izroča prošnjo Franceta Jarc in sodr. v Zireh za zgradbo okrajne ceste iz Rovt v Ziri po dolini Račeva.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Gosp. poslanec Globočnik izroča sledeči prošnji:

Zaveza slovenskih učiteljskih društev v Št. Jurji pri Kranji za pre naredbo § 1., šte. 2., odstavka f, občinskega volilnega reda.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Ljudski učitelji petrazrednice v Škofji Loki prosijo za dovolitev draginske doklade za l. 1896.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec dr. Papež izroča prošnjo nadučitelja Jankota Leban v Begunjah za dovolitev podpore v literarne namene.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec dr. Žitnik izroča prošnjo posestnikov v Vrbovem pri Dobrničah za podporo vsled elementarne nezgode.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Hribar izroča prošnjo Helene Čuk, učiteljske udove v Pleščah, za podaljšanje miloščine.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Klun izroča sledeče prošnje: Ana in Karolina Malenšek, učiteljski siroti v Ljubljani, prosita za podaljšanje in zvišanje miloščine.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Marija Praprotnik, učiteljska sirota v Ljubljani, prosi dovolitve stalne letne podpore.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Alojzija Malenšek, učiteljska sirota v Ljubljani, prosi dovolitve miloščine.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec dr. Tavčar in sodrugi so mi izročili sledeči samostalni predlog:

(bere: — liešt:)

„Samostalni predlog
dr. I. Tavčarja in tovarišev.

Visoki deželni zbor skleni:

Osrednja vlada se pozivlja, da pravočasno odpove carinsko pogodbo z Ogersko, in da pri pogajanju glede obnovitve nagodbe z isto državo odločno zastopa stališče, da je tistranski državni polovici pridobiti mnogo ugodnejšo prispevalno kvoto, nego je bila dosedanja.

dr. Tavčar

Hribar	Lenarčič
Murnik	dr. Majaron
Perdan	V. Globočnik.“
Kersnik	

Utemeljevanje tega samostalnega predloga se bo postavilo na dnevni red ene prihodnjih sej.

Drugi samostalni predlog so izročili gospod poslanec Hribar in tovariši, in ta se glasi:

(bere: — liešt:)

„Poslanca Ivana Hribarja in tovarišev samostalni predlog o ustanovitvi deželne živinske zavarovalnice.

Da se kmetovalcem omogoči, zagotoviti si proti vsem slučajnostim koristi, ki izvirajo iz umne živinoreje, ustanovi se deželna živinska zavarovalnica.
V Ljubljani, dne 28. decembra 1895.

Iv. Hribar

Murnik	Perdan
dr. Tavčar	Jos. Lenarčič
J. Kersnik	V. Globočnik.“
dr. Majaron	

Predlog pride na dnevni red ene prihodnjih sej za utemeljevanje.

Dalje mi je došel še samostalni predlog gospoda poslanca Hribarja, ki se glasi:

(bere: — liešt:)

„Poslanca Ivana Hribarja in tovarišev samostalni predlog tikajoč se oprostite od deželnih naklad onih poslopij, ki so bila poškodovana vsled potresa l. 1895.

Visoki deželni zbor skleni:
Deželnih naklad oprosté se vsa ona poslopja in na isto dobo, katera in kakor so oproščena v smislu zakona z dné 23. junija 1895 od hišno-najemninskega in hišno-razrednega davka.

V Ljubljani, dné 28. decembra 1895.

Hribar

Grasselli	dr. Majaron
Murnik	Perdan
dr. Tavčar	Lenarčič
J. Kersnik	Globočnik.“

Tudi utemeljevanje tega samostalnega predloga bom postavil na dnevni red ene prihodnjih sej.

Gospod poslanec cesarski svetnik Murnik ima besedo.

Poslanec ces. svétnik Murnik :

Visoki deželni zbor! V prvi seji letošnjega zasedanja je sprejela visoka zbornica nujni predlog: (bere: — liešt:)

„I. V pokritje primanjkljajev pri deželnem in normalno-šolskem zakladu naj se pobirajo od 1. januarija 1896. l. naprej do onega časa, ko se priklade za l. 1896. končno veljavno ustanové, ravno tiste priklade, ki so se pobirale leta 1895., in sicer:

1. za deželni zaklad:

a) 40°/o doklada na užitnino od vina, od vinskega in sadnega mošta in od mesa;

b) samostojne naklade:

od porabe likérjev in vseh oslajenih opojnih tekočin brez razločka na stopinje alkoholovine po 6 gl. od vsakega hektolitra; od porabe vseh drugih žganih opojnih tekočin po stopinjah 100 delnega alkoholometra po 18 kr. od vsake hektolitrske stopinje;

c) 28°/o doklada na vso predpisano vsoto vseh neposrednih davkov z državnimi dokladami vred.

2. za normalno-šolski zaklad:

10°/o doklada na polni predpis vseh neposrednih davkov z državnimi dokladami vred.

II. Deželnemu odboru se naroča, da pridobi sklepu pod I. nemudoma Najvišje potrjenje.“

S tem bi se lahko sodilo, da se ni mislilo tudi na naklado, ki se pobira od povžitega piva v korist deželnemu zakladu in v pokritje njegovih potrebščin. Ker bi to, ako bi se tako sodilo, tudi imelo nasledek, da bi se ta doklada ne potrdila od strani Njega Veličanstva presvetlega cesarja, usojam si v imenu deželnega odbora nasvetovati nujni predlog, ki bi šel na to, da se to tolmačenje tako naredi, kakor si je stvar mislil deželni odbor, ko je stavil v prvi seji dotični svoj nasvet.

Današnji moj predlog se glasi:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„1.) V pokritje deželnih potrebščin naj se pobira l. 1896. do onega časa, ko se priklade za to leto končno veljavno ustanové, tudi samostojna naklada od porabe piva in sicer v zaprtem mestu ljubljanskem po 70 kr. in v ostali deželi po 1 gl. za vsak hektoliter brez ozira na stopinjo alkoholovine.

2.) Deželnemu odboru se naroča, da pridobi sklepu pod 1 nemudoma Najvišje odobrenje.

1.) Zur Deckung der Landeserfordernisse ist im Jahre 1896 bis zur endgiltigen Feststellung der Landesumlagen für dieses Jahr auch die selbständige Auflage von dem Verbrache von Bier und zwar in der geschlossenen Stadt Laibach mit 70 kr. und im übrigen Lande von 1 fl. per Hektoliter unabhängig von der Gradhäftigkeit einzuhoben.

2.) Der Landesaussschuß wird beauftragt, dem Beschlusse sub 1 unverzüglich die Allerhöchste Genehmigung zu erwirken.“

Če mi je dovoljeno, utemeljiti nujnost tega predloga samo s par besedami, bi to precej rad storil. Gre namreč za to, da se stvar ne zavleče, ker smo že v letu 1896. in je zadeva torej gotovo zelo nujna.

Prosil bi torej častitega gospoda deželnega glavarja, da predlog takoj dá v razpravo.

Deželni glavar :

Najprej prosim gospode, ki podpirajo nujnost ravnokar prečitanega predloga, da izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Nujnost predloga je podprta.

Sedaj ima gospod poročevalec besedo, da utemeljuje nujnost.

Poročevalec ces. svétnik Murnik :

V utemeljevanje nujnosti sem že rekel, da smo že v letu 1896. in torej je nujnost dokazana in opravičena.

Predlog se glasi:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„1.) V pokritje deželnih potrebščin naj se pobira leta 1896. do onega časa, ko se priklade za to leto končno-veljavno ustanové, tudi samostojna naklada od porabe piva in sicer v zaprtem mestu ljubljanskem po 70 kr. in v ostali deželi po 1 gl. za vsak hektoliter brez ozira na stopinjo alkoholovine.

2.) Deželnemu odboru se naroča, da pridobi sklepu pod 1 nemudoma Najvišje odobrenje.

1.) Zur Deckung der Landeserfordernisse ist im Jahre 1896 bis zur endgiltigen Feststellung der Landesumlagen für dieses Jahr auch die selbständige Auflage von dem Verbrache von Bier und zwar in der geschlossenen Stadt Laibach mit 70 kr. und im übrigen Lande von 1 fl. per Hektoliter unabhängig von der Gradhäftigkeit einzuhoben.

2.) Der Landesaussschuß wird beauftragt, dem Beschlusse sub 1 unverzüglich die Allerhöchste Genehmigung zu erwirken.“

Prosim, da se takoj obravnava ta nasvet.

Deželni glavar :

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki se strinjajo s predlogom, katerega je ravnokar prečital gospod poročevalec ces. svétnik Murnik, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Na vrsto pride 3. točka dnevnega reda, to je:

3. Ustno poročilo deželnega odbora o novih splošnih volitvah za deželni zbor vojvodine Kranjske (k prilogi 15).

3. Mündlicher Bericht des Landesausschusses über die neuen allgemeinen Wahlen für den Landtag des Herzogthumes Krain (zur Beilage 15).

Poročevalec ces. svétnik Murnik:

Visoki zbor! Poročilo deželnega odbora o novih splošnih volitvah za deželni zbor vojvodine Kranjske je že nekoliko dni v rokah častitih gospodov poslancev. Ker se iz tega poročila samega, katero se naslanja na akte, deželnemu odboru v smislu deželnega reda poslane, razvidi, da proti nobeni volitvi ni posebnega ugovora, posebno ne takega, da bi se volitev ne mogla potrditi, mislim, da me bo visoki zbor oprostil branja tega poročila.

(Pritrjuje se. — Zustimmung.)

Prosim torej, da se takoj stopi v obravnavo.

Deželni glavar:

Otvorjam splošno debato.

Prvi je kot govornik oglašen gospod poslanec Kersnik. Podam mu besedo.

Poslanec Kersnik:

Visoka zbornica! Umestno se mi vidi, da najprej javljam v svojem in v imenu ožjih svojih somišljenikov, da nikakor nimamo v mislih glasovati proti prehodu v nadrobno razpravo in tudi ne proti kaki posamezni izvolitvi. Akoravno imamo tu in tam kak formalni pomislek, vendar bodemo glasovali za prehod v nadrobno razpravo. Pred vsem nam je le na tem, znake zadnje deželno-zborske volitve nekoliko na steno pribiti ad perpetuum rei memoriam in v korist poznejšim volilcem, da bodo oni na podlagi skušenj, ki se dajo posneti iz zadnjih volitev, lahko poučeni stopili na volišča, kakor sedanji.

Zadnje deželno-zborske volitve so bile gotovo najznamenitejše, kar jih je še imel dosedaj slovenski narod na Kranjskem. Slične so bile one, ki so se vršile pred 22 ali 23 leti, vendar se ne dajo primerjati z ravno minolimi, ker volilna agitacija tedaj še ni tako globoko segla v vse sloje prebivalstva in ker je tedaj tudi neka višja moč, ki je sedaj uporabljala vsa skrajna sredstva, odpovedala svoje sodelovanje.

Javna, aktualna zgodovina minolih deželno-zborskih volitev sega nazaj v tiste dni, ko se je vršil tukaj v Ljubljani I. slovenski katoliški shod; skrivna zgodovina te volitve pa — in vse agitacije, zakulisna zgodovina pa se piše, kakor vsak otrok na Kranjskem ve, izza onega časa, ko je zasedel

stolico Ljubljanske škofije sedanji vladika. (Ugovor na levi. — Widerspruch links; poslanec Kalan: — Abgeordneter Kalan: „To ni res!“; poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Fakta govore!“; poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Škof govori, kaj fakta!“) V tistem času je bilo, ko se je od Goriškega začel oglašati tisti novi prerok, kateri je pred vsem veleva: „Prvo je „Rimski katolik“, potem ne pride dolgo nič in zopet nič in potem šele nekaj, kar se imenuje „Slovenec“ (Poslanec Kalan: — Abgeordneter Kalan: „To zopet ni res!“). To nas uči zgodovina zadnjih let. Pod tako agitacijo so se morale napenjati strune in prišlo je do tega, da so razpočile. Komu je bilo to na korist, ne vem, bojim se pa, da nobenemu, pač pa da je bilo v škodo deželi in narodu v gospodarskem in kulturnem oziru. Spominjam Vas le 1880tih let, to je časov delovanja narodne stranke, ko je bila še jedina; koliko lepih in koristnih zakonov se je takrat ustanovilo, zakonov posebno v gospodarskem oziru imenitnih, brez katerih bi dežela naša danes sigurno stala pred finančijelnim porazom. Takrat je imela naša stranka tudi vedno trdno zaslombo v tovariših od te (levo — links) strani visoke zbornice, — in jim je bila v zaslombo. —

Danes je stvar drugačna, danes zija širok prepad med strankama te (levo in središča — links und des Centrum's) strani. Bojim se, da se ta prepad ne bo dal premostiti, da se nasprotstvo ne bo več dalo zravnati. In kdo je tako razširil ta prepad? Vsaj so se mali znaki vedno čutili, že pred 20 do 25 leti. Trak se je strgal, pa napravil se je vozelj in dasiravno se je ta vozelj vedno čutil, je trak vendar ostal; sedaj se je pa raztrgal in med obema strankama zija široka vrzel. Kdo je to provzročil? Jaz pravim, glavni uzrok tiči v brezmejni strastni in brezobzirni agitaciji, ki se je kazala od Vaše strani pri zadnjih deželno-zborskih volitvah.

Gospoda moja, rekel sem, da je bila Vaša agitacija brezmejna in brezobzirna, in še enkrat to rečem. Sveto Vam ni bilo nič, kajti najsvetejše, gospoda, ste po nekem receptu, ki ne velja za nas in ne more veljati, vlekli v blato cestne agitacije. (Živahni ugovori na levi; pritrjevanje v središču. — Lebhafter Widerspruch links; Zustimmung im Centrum.) V posameznosti se ne bom spuščal, morebiti bo ta ali oni izmed gospodov tovarišev še pozneje imel priliko, ziniti kaj o tem; jaz ne bom navajal nobenih podrobnosti, le v tem oziru bi izrazil skromno mnenje, da se mi jako čudno vidi, da v očigled temu, da vera, kakor trdite, med ljudstvom peša, v agitacijske namene izpostavljate Najsvetejše in žugate ljudstvu s časnimi in večnimi kaznimi; s časnimi s tem, da duhovniki ljudem odrekajo sv. zakramente, da žugajo onim, ki ne gredo z njimi, da jim bodo manjkali v smrtni uri; večna kazen se ne da kontrolirati ne od nas, ne od Vas, ampak vsiljevali ste jo mnenju vsakega in agitirali z njo. Taka sredstva, izpostavljanje Najsvetejšega, žuganje s časnimi in večnimi kaznimi, odrekanje zakramentov in cerkvene pomoči v zadnji uri, mislim, da ravno to niso sredstva, katera bi v časih, ko trdite, da vera peša, pomagala ojačiti vero, nasprotno, izpodkopu-

jejo jo. Glejte, po tej agitaciji je vse trpelo, društveno, družbinsko in socialno življenje, prijateljstvo in medsebojna ljubezen; ne da se tajiti, da je trpel kulturni razvitek, narodni razvitek, in bojim se, da tudi v gospodarskem oziru vsa ta agitacija nobenih koristi niti za deželo, niti za državo imela ne bode. Glejte, Vi čutite sami svojo slabost. Že v prvi seji se je to pokazalo; morebiti sami ne veste, ali mi smo to s tankimi ušesi hitro čutili. Ko je v onih ljubeznjivih in sladkih besedah gospod deželni glavar pozdravil članove Vašega kluba in to (desno — redite) stran naše zbornice, zvenelo je to, kakor ona skrivna, tihosladka snubitev, kakoršna se čuje iz Jenkove pesmice: „Ljubica pojď zmenoj, lepa je noč nocoj, bova svatvala“ — (Veselost v središču — Heiterkeit im Centrum). Mi smo sicer občutljivi, ampak ta snubitev je bila vendar nekoliko preprozorna, nazadnje — rekel bi — tudi nekako okorna. Čemu praviti gospodom zastopnikom veleposestva, da imajo tiste interese, kakor zastopniki kmetijskih občin? To vedo sami in to je tako okorno in prozorno, da smo res iz tega nagovora le sklepati morali, da čutite sami veliko slabost v nogah, na katerih hočete stati.

Gospoda moja, jaz sem le hotel v večjih potezah označiti zadnje volitve in njih posledice. Dve veliki smeri, dve rudeči niti gredó skozi celo to volilno gibanje. Pri Vas bil je to — le bodite odkritosrčni — boj za nadvlado Vaše stranke, za nadvlado škofovih načel; pri nas je šlo za kulturni razvitek naroda slovenskega. Pri Vas za rimskega katolika, pri nas za onega ubogega trpina, ki se je rodil kot Slovenec in ki hoče imeti tudi kot človek pravico, svobodno misliti in napredovati. Gospoda moja, kratko rečeno — pri Vas je bil ta boj za gospodarstvo Vaše stranke, pri nas pa boj za obstanek slovenskega naroda. Eno nado imamo, nado, katera se že utemeljuje v tem, da se Vam sedaj Vaše nakane niso povsem posrečile; nado — da bo v prihodnje tudi v Vaše vrste prišlo mirnejše, rekel bi, tolerantnejše mišljenje, ki je bilo vedno tradicionalno v vrstah naše duhovščine in katero vedno še šteje nekaj zastopnikov in oznanjevalcev med svečeniki slovenskimi; in s to nado v srcu sklepam svoje kratke opazke. (Živahno odobravanje v središču. — Lebhafter Beifall im Centrum.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec kanonik Klun ima besedo.

Poslanec Klun:

Visoki zbor! Ko sem stavil predlog, naj se ne voli posebni verifikacijski odsek, ampak rešijo verifikacije raznih volitev po nasvetu deželnega odbora in poročilu njegovem, pač nisem mislil, da bo kdo ustal in se spuščal v kritiko volitev. Najmanj pa bi bil kaj tacega pričakoval od gospodov, ki sedé v središču, ker sem mislil, da bi se moglo, ako se oziramo na nadrobnosti, najditi veliko več nepravilnosti ravno v agitaciji, katera je izhajala od one

strani, kakor od nas. („Oho“ klici v središču. — „Dho“ Rufe im Centrum). Ne bom se spuščal v nadrobnosti, (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Le povejte nadrobnosti!“) ker hočem, akoravno imam veliko gradiva nakopičenega, v tem oziru posnemati gospoda predgovornika, in ker bi Vam cel razgovor, ako bi se te stvari v javnosti razpravljale, ne bil ravno v čast.

Gospod predgovornik je trdil, da je posegla neka višja moč v te volitve, in da se je od tistega časa, ko se je vršil v Ljubljani katoliški shod, pričela skrivna agitacija od naše strani.

Gospoda, Vi ste ravno tako bili povabljeni na katoliški shod, kakor mi, in veselilo bi nas bilo, ako bi se ga bili udeležili in takrat pokazali, da niste samo s trdilom, ampak tudi po srci pravi katoliki. Jaz mislim, da bi se bilo to prav lahko zgodilo, ne da bi bili sami sebi in kulturnemu napredku slovenskega naroda, katerega hočete zagovarjati, kaj odpovedali. Narodna stranka je bila vedno zložna in v resnici katoliška, ne da bi bila kedaj prezirala koristi naroda slovenskega bodisi v kulturnem, bodisi v gmotnem oziru. Spominjam Vas na prejšnja leta, koliko je narodna stranka pridobila slovenskemu narodu vsled svoje edinosti. Opozarjam Vas na razpor leta 1873., ko so se vršile tudi take poskušnje, doseči spravo kakor sedaj, in ko so bili dotični gospodje Vaše stranke naposled vendar tako pametni, da so se povrnili in združili v staro narodno stranko, ki se drži gesla: „Vse za vero, dom, cesarja“. Na katoliškem shodu se ni nič drugzega razvijalo, kakor ta starodavni program slovenski, in sklepalo, kar je bilo potrebno, da se slovenski narod katoliški varuje v kulturnem in gmotnem oziru, da se razvija v narodnem, gospodarskem, pa tudi v verskem oziru.

Gospod predgovornik je govoril o neki agitaciji, ki se je pričela od duhovniške strani s prevzvišenim knezoškofom Missijo na čelu. Gospodje, ako prebirate poročila o raznih volitvah, ne samo v deželah Avstrijskih, ampak tudi v drugih katoliških deželah, na Francoskem, v Belgiji in v Rimu, našli bode, da škofje v resnih trenutkih večkrat spregovorijo resno besedo, da pokažejo katoličanom pravi pot in jih navdajajo s pogumom, pokazati se javno kot katoličane; in tega nimajo drugi določevati, kakor ravno škofje, (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Pa ne v politiki!“), ki so od sv. Duha postavljeni, voditi čedo Kristusovo. V politiko se ne mešajo, ampak le po svojem poklicu zaznamujejo tista pota in tista načela, katerih se mora pravi katoličan držati tudi pri politiki. Ako se jih drži, je dobro, storil je svojo dolžnost; ako pa gre svoja lastna pota, ne sme in ne more trditi, da je pravi katoličan, kajti drugače je njegovo prizadevanje zastoj, in če se izključuje, ne izključuje ga cerkev, izključuje se marveč sam, ker ne živi po načelih, katera cerkev zaukazuje svojim vernikom in o katerih ima škof odločevati. To bi bila čudna vera, če bi si katoličan smel delati sam svoje mnenje; to velja pri protestantizmu, kjer veruje človek kar hoče, (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Mislim, da tudi pri protestantizmu težko!“) po katoliški veri pa to ne gre.

Gospod predgovornik je tudi omenjal, da se je agitacija tako silno vršila, da se je Najsvetejše potegnilo celo v blato na cestah, kakor se je izrazil. Meni ni noben tak slučaj znan. O naših duhovnikih se ne more trditi, da so se tako daleč spozabili in tako globoko zagazili; morebiti imate bližje pri sebi kak izgled; zato pa ni bilo prav, te reči omenjati. Ravno tako mi ni znano, da bi se bili ljudem odrekli sv. zakramenti in cerkvena pomoč, ali da bi se jim bilo žugalo z večnim pogubljenjem. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Vsaj se da s pričami dokazati!“) Želel bi le bil, da bi bil gospod predgovornik naravnost povedal: „Temu in temu so se odrekli sv. zakramenti, ta in ta duhovnik je to storil“, in povem Vam, ako bi se bil res kdo tako daleč spozabil, bi bil nehal biti pravi služabnik Kristusov. Vsakdo bi imel v tem slučaju pravico, pritožiti se, in škof bi imel dolžnost, odpraviti takega duhovnika. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Boljšo faro mu bo dal!“). Če imate kak slučaj, povejte ga, pritožite se, in jaz sem Vam porok, da boste našli pomoč ne samo tukaj v Ljubljani pri škofijstvu, (Poslanec Kersnik: — Abgeordneter Keršnik: „O seveda!“; poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „To poročstvo je šepavo!“), ampak tudi pri najvišji cerkveni oblastnji.

Gospod predgovornik je priznaval, da vse trpi vsled razpora med narodnima strankama, društveno, družinsko in socialno življenje. Pritrjujem, da je vse to res in da to jako obžalujem, morebiti bolj kakor Vi, ali vprašam Vas, kdo je zapodil duhovnike iz društvenega življenja? Kamorkoli je prišel duhovnik, bodisi v kako društvo, bodisi v krmo, slišal je psovke, tako da se je pobral od ondot in izginil. Tako obnašanje nasproti duhovnikom ne kaže posebne kulture; kajti človek, ki je olikan in omikan, bo vsakega nasprotnika spoštoval in njegovega stanu ne bo zaničeval. Naši gospodje tovariši morejo pritrditi, da se ravno omikani ljudje Vaše stranke proti njim, in sicer ne samo proti duhovnikom, ampak tudi proti posvetnim poslancem, ki se prištevajo konservativni stranki, tako obnašajo, da so se morali umakniti iz te ali one družbe, samo da so odšli psovkam, ki so nanje letele.

Gospod predgovornik je omenjal družbinskega življenja. Vsakdo ima svoje prepričanje, in kakor je bilo v prvih časih kristjanskih, ko je Kristus rekel, da je prišel razdvojiti človeka zoper njegovega očeta, in hčer zoper njeno mater, da se bo torej sinu ali hčeri treba ločiti od starišev, tako je tudi sedaj, da je v tej ali oni družini oče hud radikalec (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Čudna primera!“) mati ali sin se pa zaveda svojih katoliških dolžnosti, in da se tako uname prepir. Ali kakor je takrat veljal izrek Kristusov: „Kdor očeta ali mater bolj čisla kakor mene, tisti mene ni vreden“, ravno tako velja ta izrek tudi še danes. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Kristus bi bil pri nas morebiti še bolj vesel, kakor pri Vas!“).

Kar se tiče pozdrava prečastitega gospoda deželnega glavarja, bil je po moji misli tak, da ga je mogel vsak izmed nas z radostjo sprejeti. (Poslanec Povše: — Abgeordneter Povše: „Ker je bil miro-

ljuben!“). Udaril je ob pravo struno, ko je izrekel željo: „Mir naj bode!“ Mi smo vedno pripravljeni k miru.

Gospoda moja, opozarjam Vas na prejšnje čase, ko se je pričelo narodno gibanje; kdo je vzbudil to gibanje? (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Vi gospod kanonik!“) Od prvega trenutka, ko so se začeli zanimati za slovensčino, bili so duhovniki na čelu gibanja. Že Trubar, ki je bil tudi duhovnik, zavedel se je, da je treba tudi za narodnost se potezati in zanjo skrbeti, in vse tiste napake in pregrehe, ki so se zgodile, ko se je še zanemarjala naša narodnost, in so se naši ljudje udajali pritisku in vabljenju nemške stranke, popravili so najprvi duhovniki z marljivim in odločnim delovanjem na narodnem polju, med tem ko so drugi stanovi še vsi spali. Ko bi šlo duhovščini v resnici za nadvlado, kakor ji Vi očitata, imela bi bila takrat jako lepo priliko, polastiti se gospodstva; ali nadvlade ni zahtevala, temveč kazala je le ljubezen do naroda in skupno z drugimi stanovi je hotela zanj delovati. Če sedaj ne gremo z Vami, storimo to le radi tega, ker vidimo, da načela, katere ste Vi začenjali razširjati, niso v korist, ampak v pogubo narodu, in ker vemo, da se bodo obrabila in imela le slabe nasledke, kakor se je to drugod pokazalo. Liberalno stranko nemško pogledajte, gospodje! (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: „Kaj nas ta briga!“). Vi jo sedaj posnemate; kar so oni že davno popustili in zavrgli, to ste začeli zdaj Vi med narodom slovenskim razširjati; ali ravno tako, kakor so se tista načela tam obrabila, in kakor so tista načela privedla do žalostnih socialnih razmer, ki se sedaj zlasti v delavskem vprašanju razodevajo, ravno tako se bo pri nas godilo, in zato mora biti skrb vsakega pravega narodnjaka, da to nevarnost kolikor mogoče zabranjuje, da ljudstvo svari, mu kaže slabe nasledke teh načel in ga prosi: „Nikarte se podati na ta pota, ampak držite se tistih načel, ki so vodila narod slovenski v prejšnjih časih, s katerimi si je pridobil lepih uspehov, in ki so edino le pravi pravna, varovati ga pred slabimi izrastki“. Mir, o katerem je govoril — gotovo nam vsem iz srca — gospod deželni glavar, tak mir je mogoč le za ljudi, ki imajo dobro voljo. „Mir bodi vsem ljudem, ki so dobre volje“, to je bilo, kakor je omenjal gospod deželni glavar, angeljsko petje v Božični noči, in ta mir je načelo, ki za nas zmirom velja. Ali če mi mir še tako iskreno želimo in spravo ponujamo, — dokler dobre volje nimate in ne popustite svojih posebnih načel in nazorov, toliko časa je nemogoče, da se mir povrne med nas. Kakor hitro pa se vrnete k tistim načelom, katera so narodno stranko na Kranjskem rodila, videli boste, da se povrne tudi mir in da bo prava edinost in sprava vladala med narodnima strankama.

Ne bom se, kakor tudi prejšnji govornik tega ni storil, spuščal v nadrobnosti, ampak le želim in izrekam to željo tukaj očitno, da naj bi narodna napredna stranka, ki se je ločila od naše stranke, da sta sedaj dva tabora, premišljala vse to in, se-gajoč nazaj, iskala vir nesloge; potem se bo prepričala, da ga je treba ravno tam, kjer ga ona

išče, pri knezoškofijstu, najmanj iskati. (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: „Oho, pastirski list!“) Opozarjal sem že poprej, da je dolžnost škofova, zaznamenovati pota, po katerih imajo katoličani hoditi. (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: „Pa kako?“) in kar se tiče njegovega delovanja, z mirno vestjo lahko rečem, da ga pri nas še nismo imeli škofa, ki bi se bil po svoji osebi za slovenščino toliko trudil, kakor on. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Pri Schönbornu na Dunaji!“). Preiskujte delovanje njegovo nepristransko, potem boste našli, da ga pri tej ali oni reči ne vodi sovraštvo, oziroma naklonjenost, ampak le jako velika ljubezen do naroda slovenskega, kakoršne pri drugih škofih ni bilo najti.

Gospod poslanec Hribar je omenjal Schönborna. Mislim, da se je spominjal na tisti razgovor, ki se je vršil med grofom Schönbornom in našim knezoškofom, (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Da!“) glede koroškega narečja. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Gledé slovenskega jezika!“) Da, gledé slovenskega jezika. Jaz sem imel čast, v tej zbornici že omenjati, da je vse, kar se je o tem pogovoru pisarilo, popolnoma neresnično. (Smeh v središči. — Gelächter im Centrum.) Prosim, če nočete verjeti, Vas seveda ne more nihče prepričati, ali če je gospod knezoškof meni sam zagotavljal, ko je nehoté prišla govorica na ta pogovor, da je ravno nasprotno od tega res, kar Vi trdite, (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Ali je Schönborn lagal?“), da potem pač ni nobenega povoda, dvomiti nad resnicoljubnostjo prevzvišenega knezoškofa, da mu mora marveč vsak poštenjak verjeti, da je res, kar on pravi. Mogoče, da ga je gospod minister, če je poslancema res pravil, kar Vi trdite, napačno razumel — kaj takega se dostikrat pripeti —, mogoče pa tudi, da sta ga dotična gospoda napačno razumela. Jaz le vem, da gospod knezoškof tega ni govoril, ampak le rekel zaradi koroškega narečja, da je ravno isti jezik, kakor ga govore ljudje na Gorenjskem, ki se prav lahko s Korošci razumevajo, da torej ni opravičeno mnenje, kakor da bi bil slovenski jezik na Koroškem nekaka zmes, ki se s slovenskim jezikom, kakor se drugod govori, ne strinja.

Morebiti bom imel priliko, pozneje še eno ali drugo reč omenjati, za sedaj naj te opazke zadoštujejo. Jaz le še prosim, da gospodje ne pritrđite samo formalno posameznim volitvam, ampak da jih potrdite tudi po svojem prepričanju; morebiti boste potem ravno v njih našli vir prave sprave in miru med nami. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoki deželni zbor! Torariš Kersnik je v splošnih besedah omenil tistega strastnega agitovanja proti narodni stranki, katero se je letos pri deželno-

zborskih volitvah pojavilo; jaz pa si bom dovolil, poseči nekoliko obsirneje v debato in spustiti se semtertje tudi v kak detail, ki utegne zanimati visoko zbornico, in o katerem mislim, da je zadosti važen, da ostane zabeležen v stenografičnem zapisniku zato, da bodo potomci naši vedeli, na kako strasten in brezuzdan način se je pri letošnjih volitvah vodila borba jednega dela narodne stranke proti drugemu.

Predno pa o tem govorim, naj mi bo dovoljeno, da se nekoliko ozrem na izjave gospoda poslanca kanonika Kluna. Dejal nam je, če se smatramo za katolike, da bi bili to lahko s tem pokazali, da bi se bili udeležili katoliškega shoda, na kateri smo bili povabljeni tudi mi. (Poslanec Povše: — Abgeordneter Povše: „gotovo!“) Seveda, gospod poslanec Povše se ga je udeležil — bilo je v teh prostorih, v katerih sedaj zborujemo — in je na tem shodu svoje katoličanstvo pokazal na nedvoumen način: pokazal s tem, da je naglašal, da se kot dober kristjan, kader ustane, vselej pokriža. (Veselost v središči. — Seiterfeit im Centrum.) Posebno skromno tako naglašanje svojih verskih čutil ni, zato mi nismo imeli potrebe, zbirati si takih lavorik, ker vemo, da je boljši kristijan tisti, ki opravi svojo versko dolžnost na tihem, v zakotji, kakor tisti, kateri pred vsem svetom trka na prsi in pravi, kako dober kristijan da je in kako velik pred Gospodom.

Da se prav označijo besede gospoda poslanca kanonika Kluna glede tega, da se nismo udeležili katoliškega shoda, moram opozarjati na nek intermezzo, kateri se je izvršil pri tem katoliškem shodu. Duhovnik — katolik seveda, ker drugih pri nas nimamo — ustal je takrat, da bi bil branil družbo sv. Cirila in Metoda, katera se je bila napadla (Poslanec Kalan: — Abgeordneter Kalan: „To ni res!“). Prosim, to je res. Dotični duhovnik je ustal in branil družbo sv. Cirila in Metoda, ker je bila napadena. To je notorična istina in ne vem, kako more temu oporekati gospod Andrej Kalan, ki je bil takrat tudi navzoč. Ta mož je torej ustal in je moral braniti eminentno katoliško družbo sv. Cirila in Metoda pred gospodo, katera se je bila zbrala na katoliškem shodu. In kakošno je bilo Vaše obnašanje proti tistemu duhovniku? Še danes mu niste odpustili, in ako pravite, da bi bili na katoliški shod lahko prišli tudi mi, ako se smatramo za prave kristijane, opozarjam Vas, da bi tudi mi bili morali, ko se je napadla družba sv. Cirila in Metoda, ustati in braniti to prekorisno katoliško družbo, katera tudi v narodnem oziru deluje, s tisto odločnostjo, kakor je to storil dotični duhovnik, in da bi nas vsled tega Vi bržkone ne smatrali za boljše kristijane, kakor nas smatrate danes.

Gospod kanonik Klun je govoril tudi o škofu in izrekel gorostasno načelo, da škof naš mora biti tudi voditelj v političnih rečeh in da tisti, kateri ga in politikih ne uboga, ne izpoveduje prave vere (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klun: „Ni res, tega nisem rekel!“). Prosim, to so ipsissima verba gospoda kanonika Kluna in tako jih je rabil, češ, da so škofje postavljeni od sv. Duha, in zaradi tega

moramo jih ubogati tudi v političnih stvareh. Ta trditev je silno smela in se gotovo ne strinja z verskimi dogmami, o katerih je sicer gospod kanonik Klun bolj poučen, kakor jaz; ampak vendar sem prepričan, da bi te svoje trditve ne mogel zagovarjati pred učenjaki, kateri poznajo dogme katoliške vere.

Prečastiti gospod poslanec kanonik Klun pravi, da so škofje od sv. Duha postavljeni in da jih moramo zaradi tega ubogati tudi v političnih stvareh (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klun: „Tega nisem rekel!“). To ste rekli, besede te našli boste v stenografičnem zapisniku. Gospodje, poglejte no, kako škofje delujejo, če je to res, kar trdi gospod poslanec kanonik Klun? Škof Flapp je v Istri odločno zabranil katoliški duhovščini, da se ne sme utikati v volitve; knezoškof ljubljanski dr. Missia zapoveduje svojej duhovščini, da se mora z vso silo boriti za njegovo stranko pri volitvah; kardinal Schönborn pa na Češkem prepušča svojej duhovščini, da sme svobodno agitovati za katerekoli kandidate, tudi za Mladočehe, kateri sami naglašajo, da so najbolj svobodno misleča stranka v Avstriji. Gospoda moja, če so škofje postavljeni od sv. Duha, kje se v teh treh slučajih sv. Duh moti: pri Missiji, pri Flappu ali pa pri Schönbornu? (Živahna veselost in odobravanje v središču. — Lebhafter Beifall und Heiterkeit im Centrum.) Vsekako je trditve prečastitega gospoda poslanca kanonika Kluna silno smela.

Omenjalo se je lepih besedij, s katerimi je prečastiti gospod deželni glavar otvoril sedanje deželnozborsko zasedanje. Zares so bile to lepe besede, besede miru in sprave; ali gospoda moja, prečastiti gospod deželni glavar mogel bi bil te besede miru in sprave, katere je sedaj rabil, rabiti že nekoliko poprej, mogel bi jih bil rabiti pred nekoliko meseci in katoliško-političnem društvu, kjer njegova avtoriteta precej velja — pa naj tudi prečastiti gospod deželni glavar odkimava. Ako mu je srce res tako polno miru in sprave, moral bi bil že tam stopiti pred gospode, ki so se pripravljali na huronski boj proti narodni stranki, in jim reči: „Gospodje, čas je, da se vseli bratovska ljubezen v Vaša srca, čas je, da mislite na mir in spravo“. Ali ne samo, da takrat prečastiti gospod deželni glavar tega ni storil, pripravljal se je, ko je na vsej liniji v kmetskih občinah zmagala njegova stranka, ž njo vred na boj v mestih in trgih, in sedaj šele, ko je v tej skupini njegova stranka podlegla, ko je izprevidel, da imajo meščanski volilci nekoliko več politične zrelosti, kakor volilci na kmetih, sedaj šele je prišel do prepričanja, da bi bilo dobro, vpejljati mir med obe stranki, sedaj, ko se tako grenke reminiscence vsiljajo v srca nam vsem, ki smo bili svedoki tega boja. Sedaj Vas pa vprašam, gospoda moja, ali so bile besede, katere je izustil gospod deželni glavar o miru in spravi, odkritosrčne? Jaz mislim, da niso bile odkritosrčne, temveč da so bile le bolj fraza, cena fraza, katera se je izgovorila le zaradi tega, da ostane zabeležena v stenografičnem zapisniku.

Da je temu res tako, gospoda moja, potrjuje nadaljni apel gospoda deželnega glavarja do vsega

spoštovanja vrednih gospodov na tej (desni — rečten) strani visoke zbornice, apel, s katerim je razločno vabil častite gospode zastopnike veleposestva, da naj se združijo z njegovo stranko proti sredini. To je bilo jasnovidno iz njegovega nagovora; vidno pa je iz njega bilo tudi, da on in njegova stranka nikakor ne misli v resnici z nami delovati in tisti spravljalivost in v tistem miru, katerega nam je priporočal. Sicer se je pa ta spravljalivost nekako pokazala takoj v prvi seji pri nastopu njegove stranke v tej zbornici, ko so gospodje — stvar je sama po sebi malenkostna, pa je vendar nekaj pomen — zasedli sedeže v centru, katere smo imeli poprej mi (Veselost v središču — Heiterkeit im Centrum) in šele potem, ko smo se mi temu odločno ustavili, bili so gospodje tako ljubeznjivi, da so se nam umaknili in poiskali svoje stare sedeže. Bil je nekaj boj en miniature že takrat v tej zbornici. (Poslanec Kalan: — Abgeordneter Kalan: „To so važne reči!“) Ne, sam pravim, da niso važne, ampak gospod kolega Kalan, tudi Vi boste bržkone v tej zbornici še marsiktero nevažno povedali (Živahno odobravanje in veselost v središču. — Lebhafter Beifall und Heiterkeit im Centrum.), zato pa pustite druge, da govore po svoje in kar hočejo. Posebnega pomena ta mali dogodek ni, važneje je pa, če pomislite, da je tisti dan, ko je prečastiti gospod deželni glavar govoril o miru, bil tepežni dan (Veselost v središču. — Heiterkeit im Centrum.), Bog ne daj, da bi to ne bilo kak omen; temveč jaz želim, da bi se res počasi udomačilo med nami neko večje medsebojno spoštovanje in neka večja medsebojna ljubezen, kakor se je pojavljala do sedaj.

Toda, gospoda moja! odkodi pa je prišlo, da si narodna stranka prav za prav kot dve stranki stoji nasproti? To je prišlo od Vaših strastnih volilnih priprav in govorov, katere ste govorili na volilnih shodih Vaših. Rekel sem že lani v proračunski debati, da pričakujem strastnih volilnih govorov, da bodo to prave politične kapucinade, in nisem se varal. Vlogo oberkapucina je prevzel gospod tovariš Žitnik, ki si je pridružil še dva druga gospoda, katera sta se borila za službice in želela priti v deželni odbor. Ž njima je potoval po vseh krajih dežele naše, prirejal volilne shode in pri teh shodih govoril grozovitne reči proti narodni stranki, tako da se je poslušalstvo moralo najhujše razvnemati in priti do prepričanja, da ni za kmetski stan bolj škodljivih ljudi na Kranjskem, kakor smo mi liberalci; kajti za take so nas razglašali. Ne rekel bi ničesa, ako bi se bilo to godilo zato, da ste gospodje označevali stališče Vaše stranke in povedali volilcem, kaj namerava stranka Vaša storiti, s čim namerava delovati za blagor naroda slovenskega v tej kronovini in s čim se more pohvaliti iz svojega prejšnjega delovanja. Toda Vaša agitacija je bila vsa drugačna. Vi ste, dasiravno ste poprej složno z nami šli in soglasno glasovali za napravo nove deželne bolnice, zgradbo tega tako silno potrebnega deželnega zavoda, brez katerega ne vemo, kaj da bi bili začeli po potresu, porabili proti nam, da ste na vso moč udrihali po nas, češ, koliko denarja se je za bolnico ven vrglo, in vse to, da smo sakrivilni

mi liberalci. Ne morem si je misliti večje brezvestnosti, kakor je ta, da Vi, ki ste z nami glasovali za vse te reči, imate drzno čelo, da sedaj agitujete proti temu zavodu. To je brezvestnost, kateri ne vem para (Živahnno odobravanje v središči. — *Gefühfter Beifall im Centrum.*). Potem, gospoda moja, govorilo se je o gledališči. O gledališči govoriti našemu kmetu, kateri ga skorej nikoli ni videl in ga ne pozna, je jako hvaležna reč, zlasti ako se reče, da je to potrební zavod, v katerem se meščanje zabavajo; toda govoriti, da je zgradba deželnega gledališča stala čez 300.000 gld., kakor je trdil gospod tovariš dr. Žitnik, in da so vse to plačali kmetje s svojimi žulji, to je zopet taka brezvestnost, kateri para ne najdem. Na nekem volilnem shodu je celo trdil nekdo iz med Vaše stranke, ki nosi tudi duhovsko suknjo, da se je za gledališče potrosilo čez pol milijona in vskliknil: „Glej, ubogi kmet, in vse to si Ti plačal s svojimi žulji“. (Smeh v središči. — *Gelächter im Centrum.*) Gospoda moja, ali to ni skrajna brezvestnost, ako se kmetu, ki samo nekoliko tisočakov več davka plačuje, kakor ga plačujejo mesta in trgi na Kranjskem, reče, da je gledališče plačal on s svojimi žulji, ako se mu pa ne pové, za koliko velikanskih dobrot se ima kmet zahvaliti meščanskemu davkopláčevalcu, da se mu ima na pr. zahvaliti, da je prost postal od tlake in desetine. Tretjina vseh troškov za odkup tlake in desetine se je leta 1854. naprtila meščanskemu davkopláčevalcu, troški so se razdelili na vse davke, in milijone in milijone je moral plačevati meščan zato (Poslanec Klun ugovarja. — *Abgeordneter Klun widerpricht.*), da je kmet postal deležen velikanske dobrote, da se je oprostil tlake in desetine. In sedaj pa pravite kmetu, da ga odiramo!

Torej, gospoda moja, taka so bila Vaša agitacijska sredstva. Narodna stranka je tudi poskusila, poučiti narod s svojega stališča in pojasniti mu, koliko da je resnice na govoricah, katere Vi trosite. Prvi poskus je napravila v Starem Trgu pri Ložu. Jaz sem bil takrat očividec in moram reči, da dežela naša ne pomni takega škandaloznega nastopa, kakor ga je provokovala Vaša stranka, Vaši agitatorji, kateri so sami naravnost povedali, da so pripravljali ljudstvo, da onemogoči naše zborovanje. In kaj se je ljudem vse govorilo! Da smo brezverci, kajti, ko sem jaz proti ljudstvu začel govoriti in jim povedal, da želim pojasniti delovanje naše v deželnem zboru, odzvala se je vsa tista tolpa in kričala: „Mi nočemo poslušati, mi smo za vero!“ Vse to je s pričami dokazano, in če je tolpa kričala: „mi smo za vero“, moralo se jim je reči: da smo mi brezverci. Drug dokaz za to imam v sledečem. Ko je bil shod razpuščen, šetala se je velika množica ljudi po cesti od Starega Trga pa do hiše zborovanja. Navado imam, da rad zahajam med ljudstvo, in tudi takrat sem šel med množico, dasiravno so mi pesti kazali in sem marsikatero zabavljico vjel. Neka ženska me vidi in si misli brzkone: „čakaj, čakaj, poskusi, ali je kristjan“ in ko me sreča, pozdravi me s pozdravom: „Hvaljen bodi Jezus Kristus“. Jaz na to, kakor vsak kristjan, nisem imel drugega odgovora, kakor da sem rekel:

„Na vekomaj amen“ in ženica je vsa začudena ozrla se za mano ter vzkliknila: „oho!“ (Veselost v središči. — *Heiterkeit im Centrum.*) Če bi brezvestni gospodje, ki so množico poučevali, poprej ne bili povedali, da smo udeleženci shoda brezverci, bi se ženica tega ne bila mogla misliti in bi se ne bila mogla začuditi na mojem tako naravnem odgovoru na njen pozdrav.

Pa še drug dokaz imam za način Vašega agitovanja.

Tisti dan, ko je bil napovedan volilni shod v Starem Trgu, bil je tudi misijon v Grahovem, in ko smo se vozili iz Starega Trga nazaj, namreč, kolega, ki sedi tukaj v zbornici, potem drug kolega državnozborski poslanec in moja malenkost, so nam na Bloškej Polici kmetje grozili; v drug voz pa, ki se je pozneje peljal iz Starega Trga in na katerem so se vozili tudi udeležniki volilnega shoda, Cerkničanje, metali so kamnje (Poslanec dr. Tavčar: — *Abgeordneter Dr. Tavčar: „Krščansko-socijalne kamne!“*) in polena — očiten sad misijonskega delovanja v Grahovem. (Klici v središči: — *Rufe im Centrum: „Tako je!“*)

Da se je pri Vaši volilni agitaciji vera zlorabljala, naglašal je že častiti gospod tovariš Kersnik. Da se je vera zlorabljala, vemo vsi; vemo, kako se je zlorabljala in znano je to po vsej deželi naši, in marsikdo, ki je poprej mislil, da ima izpostavljanje sv. Rešnjega Telesa kak vzvišen pomen, začel bo sedaj dvomiti o tem, ko je moral priti do prepričanja, na kako brezvesten način se je Najsvetejše rabilo kot sredstvo, v boji proti lastnim bratom.

V naši deželi se Najsvetejše še nikdar ni profanovalo na tako podel način, in postavljalo na ulico; to rečem na ves glas, pa naj je to tudi ukazal škof, kateri je Vaš politični voditelj in kateriga je tudi nam radi vrinili za političnega voditelja.

Vere pa niste zlorabljali samo s tem, da ste izpostavljali sv. Rešnje Telo v strankarske namene, ampak tudi še na drug način, ki je tako nevreden, da se mi zdi potrebno, da ostane zabeležen v steno grafičnem zapisniku.

Vaši agitatorji — in teh imate veliko, ker imate veliko gospodov kapelanov, ki bi si radi priborili dobre fare, in veliko župnikov, ki bi radi dobili boljše fare . . . (Kanonik Klun: — *Abgeordneter Klun: „In kanoniki?“*) Gospodje kanoniki sede že bolj na toplem in se zaradi tega niso toliko brigali za volitve; vsaj o gospodu kanoniku Klunu mi je znano, da je svojo stojično mirnost ohranil si tudi med volitvami. Pač pa imate veliko drugih mož, ki so štreberji in ki so dobro vedeli, da se jim bo njih štreberstvo posrečilo, ako delujejo v smislu škofovega pastirskega lista, kateri so pač prav dobro umeli. Ti gospodje, ki imajo vsi skorej po 24 ur na dan na razpolaganje prostega časa, letali so od hiše do hiše in delovali na vse mogoče načine, proti naši stranki. Tem gospodom nobeno sredstvo ni bilo preslabo, da bi ga ne bili uporabili. Nekoliko tistih agitacijskih sredstev imam tukaj zabeleženih, vsi slučajji se dajo dokazati s pričami.

Nek duhovnik na Notranjskem je dejal volilcem, ko je agitoval, da bi volili kandidata katoliške stranke: — bila sta dva kandidata —: „Možje! tistega otrok, ki bo volil liberalca, ne bo letos opravil prvega svetega obhajila!“ (Poslanec Kalan: Abgeordneter Klan: „To ni res!“) To so besede, katere se dajo vsikdar s pričami dokazati. (Poslanec Kalan: — Abgeordneter Klan: „Ni res!“) Res je, prosim gospod Kalan, pustite, da bi veljale tudi drugih ljudi besede, ne pa vedno samo Vaše: „Ni res“. (Poslanec Kalan: — Abgeordneter Klan: „Ime povejte!“) Imena bom povedal, ako bo dotična oblast to zahtevala, zato sem vedno pripravljen in pozivljem in pooblašcam visokorodnega gospoda deželnega predsednika, da me pokliče eventualno, da mu navedem priče.

Taka agitacija je šla po vsej deželi, in dovoljeno naj mi bo, da navedem visoki zbornici nekoliko vzgledov.

Na Dolenjskem se je ljudstvo bilo strašilo s tem, da so duhovniki ljudem pravili, da otrok tistih starišev, kateri bodo volili liberalce, ne bodo poučevali v krščanskemu nauku, in nek kapelan je šel tako daleč, da je rekel: „Ko bo prišla zadnja ura, koga boste potrebovali, nas ali škrija? Klicali nas boste in zdihovali po nas; a nas — ne bo“.

Gospoda moja, ali to ni zlorabljenje svete vere, ali ni to tako zlorabljenje, da bi Odrešenik, Izveličar človeški, ako bi v drugič na svet prišel in videl, kako trgujete z vero, vzal bič in Vas vse zapodil iz tempeljnov? (Burno odobravanje in ploskanje v središči in na galeriji; glasno ugovarjanje na levi. — *Stürmischer Beifall und Händeklatschen im Centrum und auf der Gallerie; lauter Widerspruch links.*)

Deželni glavar:

(Pozvoni. — *Gibt daß Glockenzeichen.*) Prosim gospode na galeriji, da se vzdrže vsakega znamenja pohvale ali graje, ker je to prepovedano po opravljenem redu deželnega zbora; sicer bi bil primoran ukreniti, da se galerija izprazne. (Nasprotovanje v središči; — *Widerpruch im Centrum;* poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Mi pa pravimo še enkrat „dobro!“; smeh v središči. — *Gelächter im Centrum.*) Vi imate kot poslanec to pravico, občinstvo na galeriji pa ne, in jaz moram opravični red vzdrževati.

Poslanec Hribar:

(Nadaljuje — *Fortfahrend*) Vzeli smo na znanje, da se ne sme odobrovati govorov poslancev narodne stranke; pri gospodu kanoniku Klunu in pristaših njegovih bi seveda gospod deželni glavar nikdar ne rabil takega opomina. Sicer pa priznavam, da je gospod deželni glavar formalno opravičen.

Govoril sem o tem, kaka agitacijska sredstva je uporabljala duhovščina pri volitvah. Da so duhovniki na deželi tako postopali, temu se ni čuditi, ker so vedeli, da imajo ljudi pred seboj, kateri njim na prvi mah verjamejo. Pa tudi po mestih in trgih so poskušali take stvari. Pred sabo imam dokaz za

to, pismo priprostega volilca iz gorenjskih mest, katero si bom z dovoljenjem gospoda deželnega glavarja dovolil prečitati, ker je značilno za način agitacije, ki vodi od strani duhovščine. Glasi se: „Predragi gospod poslanec! Obžalujem, ker bo po izreku Gospodou duhounikou kranjskiga in loškiga volilniga okraja, usse tiste katteri niso Žuštarja volili hudič usev, za take spoštene volilce je tako govorjenje prenapeto, kazni uredno, duhovniki so iz Prižnic ludem naznanili in iz von postaulenem sv. Režnem telesam, tudi otlí persilit, de bi bil Žuštar izvoljen, tudi so jem grozili de jeh na Smertno uro nabodejo otlí previdít, in še več družiga žuganja pa Gospodje volilci se taciga žugajna nisso ustrašili, so Gospoda Globočnika volili koker je Vam znano, gospod poslanz, na to vi delejte, de Loških in Krajnskih volilceou nabo hudič uzev, ker so spoštenaki.“

Gospoda moja, kaj sem jaz mogel odgovoriti možu, kateri se je bil z najboljšim namenom obrnil do mene. Sedel sem in odpisal sem mu, da nimam moči na hudiča in da ga ne morem obvarovati, da bi ga vrag vzel; da pa tisti gospodje, ki ljudem grozijo z hudičem, te moči tudi nimajo, ker bi si bili sicer že davno izbrali najbolj črnega in kosmatega in ga poklicali, da bi mene na ljubljanskem trgu pred klerikalno gospodo na ražnji cvrl. (Živahna veselost v središči. — *Lebhafter Beifall im Centrum.*)

Toda gospoda moja, to agitovanje pri letošnjih deželnozborskih volitvah je imelo še neko drugo jako nevarno stran z ozirom na socialno vprašanje. Pomislite, gospoda moja, da se je izdala parola od rudeče internacionale, uničiti premoženje, in pomislite dalje, kako je črna naša „internacionala“ hujskala proti tistim, katerim je Bog dal nekoliko več premoženja rekoč: „Poglejte jih, od vaših žuljev živé, vaš pot drži se njihovega denarja! Teh ljudi se morate otresti!“ Jaz pravim, da je tako obdelovanje iz ust ljudi, kateri imajo toliko vpliva, kakor duhovniki, veliko bolj nevarno, kakor iz ust socialno-demokratskih agitatorjev, in jako žalostno bo, ako bo ljudstvo začelo ravnati se po Vašem nauku. Mogoče je, da se kmalu začno ravnati (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klan: „Po Vaših načelih bodo kmalu tam!“), potem pa sami glejte za nasledke, za sad iz semena, katero ste Vi bili sejali.

Govorilo se je danes tudi o prevzvišenem knezoškofu ljubljanskem, in tudi jaz se moram z nekoliko besedami pečati z njim zlasti zato, ker prvi prečastiti gospod poslanec kanonik Klun, kako naš škof ljubi slovenski narod. V čem se razodeva ljubezen do tega ali onega naroda? Gotovo v tem, da se spoštuje njegova govorica; v tem, da, če ima kdo oddati kako službo, da se ozira na članove naroda, kateremu pripada. Ali dela naš škof tako? (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klan: „Da!“) Meni je znano, da ima uradnike in služabnike Nemce; torej to bore malo kruha, kar ga ima škofija oddajati, ne privošči domačinom, dasiravno bi med njimi, kakor mislim, našel dosti bistrih glavíc za upravo svoje grajščine, ali za postrežbo svoje osebe. In ali ljubezen do slovenskega jezika kaže s tem,

da se o vsaki slavnostni priliki da nagovarjati nemški in odgovarja vedno nemški (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klun: „Ne, vedno slovenski!“). Dobro, če je res, jemljem to z zadovoljstvom na znanje. To je vsaj nekoliko, dasiravno je popolnoma naraven postulat za vladiko v slovenski deželi, da govori slovenski s svojo duhovščino. Ali, gospoda moja, kako pa je s pogovorom našega škofa z bivšim ministrom grofom Schönbornom? Z besedami gospoda poslanca kanonika Kluna stvar še ni pojasnena. Priči, dva spoštovanja vredna gospoda državna poslanca, pravita, da jima je grof Schönborn, ko sta prišla k njemu, dejal: „Ravno pred Vama je bil tu ljubljanski škof, na tem sedeži je sedel in dejal je, da Vi Slovenci nimate svojega jezika, da se Vaš jezik na vsaki dve uri govori drugače“. To so besede ministrove. Kdo je torej govoril neresnico, škof ali Schönborn? To vprašanje je za nas težko rešiti. Faktum je, da je minister te besede navedel, in iz njih se da sklepati, da škof nima tako posebno velike ljubezni do slovenskega naroda, kakor se nam je trdilo. A naj že bo kakor hoče. Resnica je, da je on v deželo vrgel bakljo razdora, da prejšnji škofje niso tako postopali, in da je on pravi naslednik škofa Hrena v svojej bojevitosti. Hren je dal pobrati vse slovenske knjige, kolikor jih je bilo dobiti in jih je dal na javnem trgu ljubljanskem sežgati. Ko bi bilo kaj takega našemu škofu mogoče, bil bi tak autode fè že davno izvršil, ker pa ni mogoče, vsaj ne dovoljuje, da bi smelo ljudstvo čitati naše knjige in časnike, ker bi ga mogli poučiti, kako silne laži se o naši stranki trosijo med narod in kako silno se zlorablja vera od onih, ki so poklicani oznanjevati in učiti jo čisto in nepokvarjeno. Prepoveduje se, da se ne sme ničesa čitati, kar se ni tiskalo v katoliški tiskarni. Ko bi škof imel moč, bil bi pa že davno vse druge knjige dal sežgati na javni grmadi v Ljubljani. Katoliške tiskarne se seveda dovoljuje tiskati tudi taka naznanila, kakoršna so bila omenjena v jedni zadnjih števil „Slovenčevih“, naznanila, v katerih se priporočajo spisi nenravstvene vsebine.

To je nekoliko podatkov iz žalostne, zgodovinsko-vážne volilne borbe iz zadnje dobe našega narodnega razvja. Ako bodo kedaj zgodovinarji pisali o razvoju naroda slovenskega, mislim, da se niti jeden ne bo našel, ki bo tako sodil o škofu Missiji, kakor se je danes govorilo na oni (levi — linden) strani te zbornice, ampak vsakdo izmed njih bo obsojal letošnje delovanje knezoškofa Missije na Kranjskem, zato, ker je seme razdora zasejal med rodne brate. Zgodovina bo o škofu drugače sodila, kakor Vi; Vas gospodje pa spominjam na Schillerjev verz iz kapucinske pridige, ki se glasi: „Za ukanijem pride vekanje“.

Deželni glavar:

Na vrsto pride gospod poslanec dr. Žitnik.

Poslanec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Ne samo tukaj v zbornici, ampak tudi povsod drugodi, kjer sem imel priliko

izpregovoriti kako besedo na volilnih shodih, bodisi da sem jaz povabil volilce, bodisi da sem se odzval njih povabilu, naglašal sem načelo, da smo mi poklicani v deželni zbor, da tukaj delujemo, ne pa, da se prepiramo. To, kar smo danes slišali od gospodov v središči, brali smo že sto in stokrat po časnikih. (Poslanec dr. Tavčar — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Po naših časnikih? Vsaj jih ne smete brati!“) — To je moja stvar.

Vi ste današnji razgovor — gospoda, jaz hočem kolikor mogoče miren ostati — iz trte izvili. Proti nobeni volitvi se ni ugovarjalo, nobenega protesta ni bilo, in torej si moram misliti, da so Vaši govori namenjeni samo za galerijo in za javnost. Posebno jeden gospodov, katerega kot človeka spoštujem, pričel je razgovor, ker si je hotel bržčas utešiti užaljeno srce, češ, jaz nimam toliko vrednosti, da bi me izvolili tam, kjer sem se ponujal, ampak iskati sem si moral pribežališča drugod; in to, gospoda moja, je prvotni povod današnji debati.

Očitano se nam je, ne samo danes, ampak že poprej neštivilnokrat v zbornici, po listih in javnih shodih: „Vi črni klerikalci, Vaš zarod je kriv, da se je razdružila narodna stranka in da se pisano gledamo“. Gospodje, to nam očitano, vso krivdo nam v žep potiskate, jaz pa pravim: posito sed non concesso, da smo mi tudi nekoliko krivi, recimo za polovico. Bodite tudi Vi toliko pošteni in pravični, da prevzamete vsaj drugo polovico krivde. (Poslanec Hribar — Abgeordneter Hribar: „Kdo je uničil Gregorčiča?!“) — Jaz ne.

Vi pravite, da se je začel prepir, odkar je prišel na Kranjsko prevzvišeni knezoškof dr. Missia, to je bilo menda meseca novembra l. 1884. Gospodje, pojte domov, čitajte, kaj je pisal „Slovenski Narod“ leta 1872., 1873. in 1874. Kdo je takrat le slutil, da pride na Kranjsko prevzvišeni knezoškof Missia? Ali ni bil takrat boj še hujski, kakor dandanes? V onih letih iščite uzroke, pričetek sedanjih prepirov! Kako da je prišlo, da je prepir potem nekoliko ponehal, o tem bi Vam lahko mnogo povedal. Jeden gospodov Vaše stranke, ki danes tukaj sedi, je rekel pri neki priliki, da bodo „Slovenskemu Narodu“ premenili ime, in pod novim imenom naj v prihodnje izhaja. Bilo je to pred več leti. S temi besedami pa je nehoté priznal, da se sramuje svojega glasila. A drugi so skorej gotovo rekli: Ne, tega ne storimo, da se ne bo reklo, da so nas ugnali v kozji rog! In ostalo je pri starem. Iz tega pa je jasno, da naš prevzvišeni knezoškof ni raznesel prepira v deželo, kajti prepir je bil že preje. In kot dijak sem včasih čital „Slovenski Narod“ (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Ali ste bili takrat liberalci?“) — kaj sem bil, to je moja stvar — ali takrat je bil „Narod“ drugačen.

Vi nam vedno očitano, da smo mi krivi tega prepira. Ne smešite sami sebe, kajti svet Vam tega ne veruje, da bi mi bili vsega krivi. Da v političnem boju včasih strast vzkipi in se res tu in tam prekoračijo meje dostojnosti, gospodje, to je bilo vedno tako in bo ostalo, dokler bodo stranke v političnem življenju. — Jaz sem vedno trdil, da je boljše, če imamo dve stranki, zakaj jedna gleda drugi na prste

in jo nagiblje, da bolj napenja svoje moči v korist dežele. Ali misel moja in prepričanje, katero sem si v teku poslednjih 10 let pridobil, je ta, da se je mlajši zarod slovenskega naroda navzel krive misli, češ, da duhovniki nimajo ničesa opraviti v javnem življenju; oni naj izvršujejo svojo službo v spovednici in na prižnici, drugod pa morajo molčati. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „To ni res!“) Jaz vprašam: Ako ste Vi pravi liberalci, ali nam smete potem kot taki vzeti pravico sodelovanja v javnem življenju? Ali nismo tudi mi državljani in ali nismo članovi jednega in istega naroda? In ako si prisvajate ljubezen do tega naroda, ne odrekujte nam iste ljubezni! Morda Vas ne bom prepričal, ali če Vi trdite, da se mi duhovniki potezamo samo za gospodstvo, zagotavljam Vas, da to ni res. Na duhovsko nadoblast nas nihče ne misli, in jaz sem vedno naglašal, priporočajmo samo dva ali tri kandidate duhovskega stanu za prihodnje deželnozborske volitve, da se ne bo reklo, da mi duhovniki hočemo vladati, a druge sposobne kandidate izberimo iz svetnega stanu. Nam nikakor ni za gospodstvo, ampak jedino le gmotni in kulturni napredek našega naroda nam je pri srci, in nič drugega. Za pričo vprašajte, kogar hočete, katerega koli mojih volilcev. Nikdar se nisem ponujal, ampak rekel sem jim: „Volite, kogar Vam je drago, po svojem prepričanju, samo volite moža, ki bo gledal na Vaše koristi, ne pa samo nase.“

Gospodu poslancu Kersniku, ki je dejal, da smo mi krivi prepira med narodnima strankama, kličem v spomin tisto tajno posvetovanje, ki se je svoje dni vršilo na magistratu. Mi vsi — gospod poslanec Kersnik sam, ki je bil navzoč, mora to priznati — smo rekli, da smo za pošteno spravo in da ne zahtevamo, da bi se klub razdružil. Gospod poslanec Kersnik je rekel tedaj: „Kaj se bomo limali, ker se ne moremo zlimati“. Gospod Šuklje, kot tedanji duševni vodja sedanje nam nasprotnne stranke, je trdil, da je nadaljno skupno delovanje v jednom klubu nemogoče, in nekateri drugi gospodje so govorili tudi tako; dveh gospodov sploh ni bilo več k posvetovanju. Mi smo prišli z najboljšo voljo, da sklenemo pošteno, resno spravo, ali ko je prišlo do glasovanja o razdružitvi kluba, ostali smo za dva ali tri glasove v manjšini. Kdo je torej kriv razpora? Mi ali Vi? (Poslanec Kersnik: — Abgeordneter Kersnik: Vsi!) Unanji povod dali ste Vi in to bodi na zid pribito! (Poslanec Kersnik: — Abgeordneter Kersnik: Vam se je kamen od srca odvalil!)

Potem se je danes trdilo, da se je prevzvišeni knezoškof pokazal nasprotnika slovenskega naroda, ko se je pri neki priliki razgovarjal z bivšim pravosodnim ministrom grofom Schönbornom. Gospoda, jaz sem bral pismo, katero je grof Schönborn o tej zadevi pisal našemu knezoškofu. Iz pisma pa je bilo razvidno, da dotična dva državna poslanca nista razumela, oziroma prav tolmačila ministrovih besed. Kar torej očitata knezoškofu, je popolno natolcevanje. Stvar je ta! Razgovor dotičnih dveh poslancev je romal iz Schönbornove pisarne v Novomesto, odtod v Ljubljansko čitalnico in iz čitalnice v „Slovenski Narod“, in po tej dolgi poti je prišla cela

„kolobocija“ na dan. Istina pa je, da je gospod knezoškof odgovoril grofu Schönbornu, da na Koroškem živi del slovenskega naroda, ki razume vsakega propovednika, ako tudi govori v čisti in pravilni slovensčini, pač pa je drugačno narečje, kakor se razlikujeta narečji, recimo, gorenjsko in dolensko. Gledé Schönbornovega pisma moram omeniti, da bi smel porabiti prepis kot dokaz o mogočih slučajih, pa žalibog ga nimam pri sebi, ker se nisem nadejal današnjega prepira.

Dalje nam zopet očitata, da je naša stranka bila nekdanj nasprotna družbi sv. Cirila in Metoda, da bi jej bila še danes nasprotna, tega danes niste trdili. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: Še sedaj!) Prosim, berite „Slovenca“! Ali Vam poročila in priporočila niso dokaz, da nismo družbi nasprotni? Kar se pa tiče katoliškega shoda, tam niso grajali namena družbe, ampak le izražali zaupanje v obče do vodstva. Dotični gospod ni grajal družbe kot take, ampak opozarjati je le hotel na nekatere nedostatke, ki se lahko utihotapijo, in tako širijo nezaupanje do družbe.

Dalje je bil gospod poslanec Hribar tako prijazen — ne vem iz katerega uzroka je to pravil in kje je slišal nekaj zvoniti, (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: V „Slovenca“!), da jaz želim priti v deželni odbor. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Tega nisem rekel, ne Vi, ampak dva Vaša tovariša!“) Jaz sem Vas drugače razumel, reči pa smem z mirno vestjo, da na kaj tacega niti mislil nisem, da se nisem ponujal in se ne bom. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: Qui s' excuse, s' accuse!)

Gospod poslanec Hribar je mene apostrofiral kot političnega kapucina, (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: Oberkapucina! Veselost. — Geiterfeit.), akoravno nimam brade, češ, da sem po volilnih shodih strahovito zabavljaj zoper slovenske liberalce in brezverce. Ne da bi se hotel opravičevati pred Vami ali pred kakim človekom, a rečem, da ga ni nobenega med Vami, ki bi mi mogel dokazati, da sem na shodih nalašč o Vas rabil izraz „liberalci“ ali „brezverci“. Ogibal sem se teh izrazov in vas imenoval: „stranka Narodova“, oziroma „stranka Hribarja in Tavčarja“. To so bile stereotipne moje besede. Če pa ste liberalci v zasebnem življenju, tega jaz ne preiskujem, ker mislim, da ni pošteno, v politiki komu očitati privatno življenje. Kar sem Vam jaz očitil, očitil sem Vam kot deželnim poslanecem. Ali gospodje, če ste Vi užaljeni do srca, če Vam kdo pravi, da ste „liberalci“, morate tudi nam oprostiti, če protestujemo proti izrazu „klerikalci“ v tem pomenu, kakor ga uporabljate Vi in kakor ga rabijo dunajski židovski listi, namreč kot p s o v k o, kakor se morda sem ter tje rabi tudi beseda „liberalec“. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Klerikalec“ ni psovka, „clericus“!) Prosim, pa to ni karakteristično za našo stranko v vašem smislu!

Gospod poslanec Hribar je meni naravnost očitil breztaktnost in brezvestnost, da sem na shodih „barval“ ljudi in jim pravil, da je vse tiste večje troške in bremena, katere bo nosila dežela v prihod-

njih letih, zakrivila le narodno-napredna stranka. Gospodje, vselej, kadar sem prišel iz kakega shoda domov, sestavljal sem svoj govor vsaj v glavnih potezah, in „Slovenec“ ga je objavil. Tam imate moje govore in poročila, in vse, kar sem pravil ljudem, recimo o gledališči, bolnišnici, lovskem zakonu itd. Jaz sam priznavam, da je gledališče kulturen zavod, ako se uprizarjajo dobre, poštene igre. Vaši stranki nisem očital dejstva, da se je gledališče sploh zgradilo, v tem oziru tudi nas zadeva krivda, če sploh katerega. Grajal sem le deželni odbor — gospod poslanec dr. Papež je priča — ker ni skrbel, da bi se proračun ne bil v toliki meri prekoračil. Ne rečem, da je bila temu kriva morda malomarnost deželnega odbora, pač pa preveliko zaupanje do inženirjev. Zgradba gledališča je bila proračunjena na okroglih 261.000 gld., stane pa okroglih 310.000 gld. V tem oziru sem lansko leto v zbornici od deželnega odbora zahteval pojasnila in opravičenja, zakaj se je proračun prekoračil za približno 50.000 gld. In to zadevo sem omenjal na shodih, ali je komu všeč ali ne. Ko bi bili pri taki stavbi končni skupni troški presegli proračun za kacic 8—10.000 gld., bi se morda ob tem ne izpodtikal.

Dalje se je govorilo o deželni bolnici. Kolikor poznam gospoda poslanca Hribarja, upam, da bo tako pošten, da bo svoje besede preklical, ko mi je očital brezvestnost v tem oziru. Naša stranka je dovolila za novo bolnico 100.000 gld., torej z izkupilom za staro bolnico ter podporama kranjske hranilnice in mestne občine ljubljanske skupaj okroglih 330.000 gld. A Vaša večina je dovolila 573.000 gld., katera svota pa se ne sme prekoračiti.

Vsi pa smo pripoznavali in pripoznavamo potrebo nove bolnice, in če bi takrat ne bili sklenili te zgradbe, morali bi storiti to sedaj po potresu. Da je potrebna bila nova bolnica, poudarjal sem na vsakem shodu, kar sem pa grajal, to je bila tista potrata v novi bolnici. Proti tej sem govoril. To pa že danes vsi vemo, da bo nova bolnica stala do 200.000 gld. več, kakor je bilo proračunjeno, predno bodo končana vsa dela. Da ste vsi vsega tega krivi, tega jaz nisem trdil, ampak deželni odbor oziroma dotični poročevalec, bi bil moral tukaj storiti svojo dolžnost. Če se pa inženirjem kar plein pouvoir dovoli, potem pa ni treba sklicati deželnega zbora, ampak deželni odbor naj samo inženirjem reče: „Napravite gledališče, bolnico, vodovod, cesto itd. kakor hočete, in potem pa račun položite.“ (Veselost na levi. — *Seitertzeit* linč.) Čemu se torej pripravamo in razgovarjamo o raznih proračunih, ako nikdar ne obveljajo. (Klici: — *Hufe*: Res je!)

V tem smislu sem jaz govoril in v „Slovenca“ pisal o bolnici, če so se pa moji govori v Vašem listu zavijali, mene ne zadene nobena krivda. Ko sem jaz gospoda tovariša, glavnega urednika „Slovenskega Naroda“, opozoril na tako pisavo, bil je njegov odgovor: „To je naša taktika“. In to pove veliko, namreč: „Govorite, kar in kakor hočete, namen naš je, da Vas črnimo in drugače poročamo“.

Gospoda moja, to ni politična poštenost, in če je kaj brezvestno, brezvestno je tako zavijanje, ne pa tisto, kar sem jaz govoril. Tako sumničenje moje

osobe odločno odklanjam in je nerazpečateno vrnem na Vašo adresu nazaj!

Gledé dogodkov v Starem Trgu ne bom govoril; tam nisem bil navzoč, vprašam Vas pa samo to: Kdo pa je v Idriji naš shod razbil? Ali se niso godile tam ravno take ali še večje surovosti, kakor pozneje v Starem Trgu? Gospodje, kar je Vam dovoljeno, tega tudi nam ne smete v zlo šteti, vsaj tako liberalni bodite. Sicer pa stvar v Starem Trgu gotovo ni bila taka, kakor se je razmazala po gotovih glasilih, akoravno dotičnih dogodkov nikakor ne odobravamo. Sicer pa ste jih v prvi vrsti Vi zakrivali.

Dalje je gospod poslanec Hribar omenjal, da vedno zabavljam proti posestnikom na deželi, ki imajo nekoliko več denarja, in da hujskam ljudstvo proti njim. Želel bi, da bi bil gospod poslanec Hribar enkrat navzoč, kadar jaz rogovilim po kmetih, ker bi se potem gotovo prepričal, da jaz nikdar nisem hujskal v tem smislu. Kar se mene tiče, je ta trditev gospoda poslanca Hribarja neresnična, za druge pa ne vem in tudi nisem zanje odgovoren. Proti čemur sem se pa obračal, bilo je to, da se v sedanjih razmerah, ko kmet lakote mré, še vedno nahajajo dolgovi po 20% vknjiženi. Gospoda moja, ali nima vsak domoljub pravico in dolžnost, delati na to, da se odpravijo taki dolgovi, in svariti ljudi, da ne gređo več brez nade in upanja, da bi kedaj mogli poplačati dolgove, v žrela takih pijavk. Zato smo začeli ustanovljati Raiffeisenove posojilnice, da se ljudstvo reši tistih pijavk, pa naj so Vaše ali naše stranke. To je v resnici narodno delo, taka vprašanja naj so naša skrb, da homo postali gospodarji na svoji zemlji in imeli zagotovljen obstanek, ne pa, da bi se vedno „pulili samo za jezik“. Tudi jaz sem v narodnem oziru radikalec, v tem smislu, da odločno zahtevam za narod slovenski vse naravne in državne pravice, ali časi zahtevajo še nekaj družega. Resni so dnevi in socialno vprašanje siloma trka na vrata, kakor je že naglašal v zbornici bivši naš tovariš Šuklje z veliko večjo zgovornostjo, nego bi bilo meni mogoče. Socialno vprašanje, to je polje, na katerem edino je mogoče združenje v skupno delovanje za obstanek in razvoj naroda našega.

Ne bom več na dolgo govoril, ampak samo to še rečem: Ločijo nas načela, a v mnogem oziru tudi samo predsodki. Sodite nas nepristransko po dejanjih, ne po tem, kar se iz zakotja pisari proti nam po časnikih, ki so največ storili in so največ krivi, da se je nezaupanje pričelo, in strastni prepir med nami unel. Gospodje, večkrat se govori o „liberalcih“. V dobrem pomenu besede namreč: Daj vsakemu svoje, kar mu gre — smo lahko vsi liberalni, in sem tudi jaz, toda v slabem pomenu, kakor sedaj velja v verskem in političnem oziru, odklanjam odločno za svojo osebo tako očitanje. Če ste Vi pravi liberalci, zakaj ste me spodili iz Ljubljanske čitalnice z besedami: „Kaj ima tukaj opraviti ta far?“ To se je meni zgodilo, kaj pa se bi bilo šele zgodilo kakemu dr. Mahničju? (Veselost. — *Seitertzeit*.) Tako postopanje gotovo ni liberalno, kakor si jaz tolmačim pravo liberalnost. Želim pa, da bi se s časom sporazumeli, da preneha prepir, a to bo mo-

goče v teku let, če ponehajo Vaši predsodki do nas in če obveljajo krščanska načela v javnem življenji. Boj ni naš namen, ampak sredstvo, da se zjasnijo pojmi. To želim v prid našemu narodu in deželi Kranjski. (Živahno odobrovanje na levi. — Lebhafter Beifall links.)

Deželni glavar:

K besedi je oglašen in pride sedaj na vrsto gospod poslanec dr. Tavčar.

Poslanec dr. Tavčar:

Odpovem se besedi.

Deželni glavar:

Ker se je gospod poslanec dr. Tavčar, ki je bil vpisan kot govornik, besedi odpovedal, podelim jo naslednjemu govorniku, ki je oglašen.

Gospod poslanec Kalan ima besedo.

Poslanec Kalan:

Opazke nekaterih gospodov predgovornikov me silijo, da tudi jaz spregovorim nekoliko besed. Najprej omenim, da se mi zdi današnja debata jako nesrečna in sicer zato, ker je nekaj prognotikon, v kakem okviru se bodo sploh vršile razprave deželnega zbora v sedanjem zasedanji. Reči moram naravnost, da s tem zastopniki slovenskega naroda, naj sedimo v središči ali na levici, ne bomo svojemu narodu ničesar na imenu pridobili, ampak nasprotno ga bomo osmešili in ponižali. Te debate smejo samo tisti nemški zastopniki, ki so nasprotni slovenskemu narodu, veseli biti. Tudi iz opazk sem slišal, da so vse to nedelikatne, nedostojne in prazne čenče. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Katerega gospoda menite?“) Tega ne bom povedal, prej ste Vi tudi molčali, ko sem jaz zahteval, da poveste imena. Na dan razprave, ko napoveduje gospod poslanec Kersnik tako demonstrativno, v tako širokodonečih besedah, da gre njegov stranki za kulturni napredek, za program slovenskega naroda, taka debata, govorenje n. pr., kako smo se za sedeže pokali itd. — ako vidite v tem skrb za napredek slovenskega naroda, potem ste prav malo skrbni zanj. Gospod poslanec Kersnik je čutil prvi potrebo, otvoriti to debato in ravno on je imel najmanj uzroka; zakaj vse tisto, kar je glede agitacije nam očital, zasluži v polni meri on sam. Tako razvite agitacije na obeh straneh morebiti v celi deželi razun Notranjske nikjer ni bilo, kakor ravno v Kamniškem okraji, in gospod poslanec Kersnik se je te agitacije tako živahno udeleževal, da ni mogel več storiti, in vsa njegova očitanja glede netaktnosti, brezmejnosti in brezobzirnosti z vso silo leté na njega samega. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Kalan reče, torej je doka-

zано!“). Gospoda govori o dokazih; tudi jaz sem prej zahteval dokazov, in gospod poslanec Hribar se je že pri prvi priliki ustavil. Na razpolago imam veliko imen in lahko bi ž njimi ustregel, pa tega nečem, ampak dotakniti se hočem le nekaterih stvari, ker ne maram prati umazanega perila, katerega se je že preveč pralo. Od stranke, ki se nazivlja narodno-napredna stranka, so se rabila vsa tista agitacijska sredstva, katera se nam očitajo. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Sv. Rešnjega Telesa nismo izpostavljali!“). Tega ne, ampak nečast ste mu storili s tem, ker ste se z njim primerjali na metličkem shodu, češ, ako vkljub temu jaz zmagam, bom hujši nego Bog. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „To je laž!“). To je bila naravnost blasfemija. Pravite, da je to laž. „Slovenec“ je to vest prinesel in niste jo popravili. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Za „Slovenca“ se pa brigamo!“). Prosim, gospodje od one strani (iz središča — dež Centrumš) ste že skorej vsi „Slovenca“ pošiljali popravke. (Klici na levi: — Rufe links: „Tako je!“) Rabila se je od te „Narodove“ stranke zvižaja, laž, sila, blasfemija, nepostavnost (Nasprotovanje v središči. — Widerpruch im Centrum). Za vse te posamezne stvari bi lahko postregel z dokazi. (Klici v središči: — Rufe im Centrum: „Na dan ž njimi!“) Dobro, torej na dan z dokazi. Gledé sile in zvižajnosti se je grozilo našim volilcem, da se jim bodo odpovedali dolgovi pri Vaših bogataših, da se bodo postavili na boben. V nekem kraji se je nekemu revežu, ki ima na mestnem svetu hišo in drva, reklo, da se mu bodo drva v vodo zmotali, ako ne bo volil z njih stranko. (Veselost na levi. — Heiterheit links.) Nekega Gombača so izpustili iz službe, ker je volil za nas. Mislim, da mi boste gospodje odpustili, navajati še več konkretnih slučajev. Da je bilo tisto, kar je gospod dr. Tavčar v Metliki govoril, blasfemično, sem že omenil. Nepostavnosti so se vršile zlasti v Ljubljani. Povsodi se v mestih in trgih oddajajo glasovi pismeno, volitve so tajne, v Ljubljani pa so bile izjemoma javne, da je bila zmaga toliko sijajnejša. Najprej se je magistrat „zmotil“ in razdelil veliko glasovnic, ki niso imele uradnega znamenja. Vse take glasovnice so po zakonu neveljavne, pa reklo se je, da se je tukaj zgodila pomota. Ko so se gospodje opozorili na to nepostavnost, postavili so nekega magistratnega uradnika pred dvorano, in ta je vzel vsakemu volilcu glasovnico iz roke, jo odprl in pritisnil uradni magistratni pečat nanjo, ter je tako lahko pogledal, kako voli, in uravnal vso reč. To je taka nepostavnost, kakor se ni zgodila nikjer pri nobeni drugi volitvi, in ki je taka, da ne vem, ali obstane pred zakonom, ali ne.

Nadalje se je nam očitalo, kako smo pri agitaciji pretiravali te in one reči, ki se zadevajo bolnice in gledališča. Za to smo imeli le Vas za učitelje, zakaj take neresnice, kakor ste jo Vi pravili pred temi volitvami, o tistem milijonu, katerega ste očitali, da ga hočemo imeti za je-

zuitsko gimnazijo, (Smeh in pritrdjevanje na levi. — *Gelächter und Zustimmung links*.) take klasične laži v celi borbi ni bilo pač nobene. Ljudstvu klicati: „Glejte revno ljudstvo, uboga dežela, kaj hočejo ti črni klerikalci! Cel milijon hočejo potrositi, samo da se uniči kranjski gimnazij in stvari jezuitski gimnazij!“, to je vendar največja pretiranost, katero si morem misliti. Vaši argumenti in Vaši dokazi glede tega, da smo pretiravali te ali one stvari, torej nimajo veljave, kajti ako smo kaj tacega storili, smo le Vas posnemali.

Sedaj bi rad še gospodu poslancu Hribarju nekaj odgovoril. On je rekel, da je bil sicer tudi povabljen na katoliški shod, da je pa tako skromen kristjan, da ni prišel. Lepa reč je, da kristjan skromno in tiho zaprt v kamrici opravlja svoje verske dolžnosti, vendar na drugem kraji sv. pismo pravi, da pridejo tudi prilike, ko je treba človeku očitno pokazati svoje katoliško prepričanje.

V spomin Vam kličem besede Kristusove: „Kdor mene očitno ne bo spoznal pred svetom, tega tudi jaz ne bom spoznal pred svojim očetom, ki je v nebesih“. (Poslanec Hribar: — *Abgeordneter Hribar*: „Kdaj sem ga zatajil?“) Prosim, ko ste rekli, da niste hoteli priti na katoliški shod, da Vam ni bilo treba očitno in javno kazati svojega prepričanja. (Poslanec Hribar: — *Abgeordneter Hribar*: „Vsaj to ni cerkev!“).

Dalje moram odločno oporekati, da bi se bila družba sv. Cirila in Metoda na prvem katoliškem shodu napadla. Jaz nečem polemike pričeti, ampak le rečem: „Družba se je priporočala na shodu z željo, da naj se njena organizacija uravna po župnijah, da bi praktično boljše delovala.“

Jaz torej konstatujem, da je resolucija prvega katoliškega shoda priporočala družbo sv. Cirila in Metoda, in s tem odpadejo vsi drugi ugovori, ki so se nam zoperstavili.

Dalje moram reči, da se mi je govorjenje gospoda poslanca Hribarja o „štreberjih“, o tem „kje se sv. Duh moti“ itd., tako govorjenje iz ust katoličana zdelo jako nedostojno. (Klici na levi: — *Hufe links*: „Tako je!“).

Potem sta se gospoda Kersnik in Hribar spodbijala nad besedami prečastitega gospoda deželnega glavarja, s katerimi je izrazil željo o miru in spravi. Ja gospoda, ali je hotel gospod deželni glavar v otvoritvenem govoru reči: „Gospodje, prišli ste, da ne boste nič delali, ampak se samo kregali“? Tako vendar ne more govoriti.

Potem se je govorilo o neki snubitvi gospoda deželnega glavarja z gospodi na oni (desni — *rechts*) strani. Ako je bil ta ogovor kaka snubitev, potem sta danes dva gospoda tako očitno snubila, kakor snubljenje pri nas ni v navadi. (Veselo na levi. — *Heiterkeit links*.) Mi nikjer ne snubimo, ampak „urbi et orbi“ povemo, kaka načela zastopamo, nimamo pa uzroka, snubiti, ker osobno nismo angažovani pri nobeni stvari, ampak le delujemo v prosep volilcev, ki so nam izkazali svoje zaupanje. Ako nas bo koalicija nemških in radikalnih liberalcev ovirala v tem delovanju,

potem bomo vendar lahko šli pred svoje volilce in jim povedali uzroke neuspeha, mislim pa, da, kjer bo šlo za potrebe naroda, ne bodo odločevale strankarske koristi, ampak tukaj ali tam bodo odločevali stvarni momenti, ki bodo vsakega izmed nas prisilili, misliti le na korist dežele. (Pritrdjevanje na levi. — *Zustimmung links*.)

Omenim še na kratko, da nam gospodje pri vsaki priliki, na vsakem shodu očitajo, da smo mi proti bolnici in da uporabljamo novo bolnico za agitacijsko sredstvo. Treba je pri vsaki stvari, da se vzame tako, kakor je. Jaz nisem nikdar še slišal, da bi bili naši somišljeniki govorili proti zgradbi nove bolnice, ampak vselej so se le na to omejevali, da so grajali, da se je volil nesrečen, nepraktičen, drag zistem, paviljonski zistem, ki je v sedanjih časih že preživljen in v katerem nobeden več ne zida; da bolnica ni praktično urejena in da so jo odgovorni faktorji meni nič, tebi nič zidali brez povprašanja strokovnjakov, na katere bi se bili mogli zanesti, tako da bo treba še kakih 200.000 do 300.000 gld. predno se bo opravila hiša, ki je silno nepraktično zgrajena. V tem smo vsi edini, da vsi obžalujemo te stvari, samo pomagati ne moremo, očitanja pa, da smo mi proti bolnici, kakor je govoril danes gospod poslanec Hribar in kakor je to nedavno govoril na volilnem shodu v čitalnici v Ljubljani — gospoda moja, taka očitanja, češ? po potresu bi nikamor ne bili mogli z bolniki, ko bi se nova bolnica ne bila zgradila, in vendar klerikalci zabavljajo proti njej, bi se marsikomu lahko zdela brezvestna.

Kar velja o bolnici, velja tudi o gledališči. Ne bom govoril o kulturni važnosti gledališča, ne bom govoril, v koliki meri gledališče spolnjuje to svojo nalogo, in tudi ne bom posebej omenjal, v koliko iz narodnega stališča zasluži naše gledališče tako zanimanje — zato se nam bo morebiti pozneje ponudila prilika — za danes samo faktično konstatujem, da naša stranka nikdar ni bila proti gledališču načelno, ampak le to je vedno rekla, da naj tisti plačujejo za gledališče, ki imajo dobiček od njega; da bi pa reveži, ki niti za sol nimajo, morali zanj plačevati, da se dotični troški po davkih razdele, to gotovo ni opravičeno, in poslanci, katere so poslali kmetski volilci v zbornico, gotovo ne morejo lepše in boljše spolnovati svoje naloge, kakor s tem, da rečejo, da za tako stvar, od katere kmet nič nima, zlasti ako se ta stvar tako pretirava, ako se troški prvotno izkazujejo manjši itd., ne morejo tacega zanimanja kazati, in da se pri vsaki priliki oglašajo proti prevelikim troškom. Ali gospoda moja, tako govorjenje in zakotno očitanje, kar smo govorili na volilnih shodih, spričujemo tudi tukaj in se ne bojimo nobenega nasprotovanja.

Potem bi glede Hribarjevega govora še omenil, da se je gospod poslanec pritožil glede volilnega shoda v Starem Trgu. Gospod Hribar, ki je bil pri tem shodu navzoč, vé, da je ves „dirindaj“ prišel od tod, ker se njegova stranka ni hotela kloniti predsedništvu, ki je bilo izvoljeno, in ker ni pustila, da bi tisti govoril, ki

se je prvi k besedi oglasil. (Ugovor v središči. — Widerspruch im Centrum). Prosim, gospod predsednik je dotičnemu, ki je hotel govoriti o prvi točki, dal besedo in Vi ga niste pustili govoriti. (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: „Dnevni red!“). Da k prvi točki dnevnega reda, pri kateri pa ni bil zapisan noben govornik. Potem je nastal tisti „haló“. Vi gospod Hribar bi bili morali tudi povedati, da ste žandarje klicali. Vi gospod poslanec Hribar, bi bili morali tudi povedati, da je Vaša stranka poklicala žandarje, da so ti z nasajenimi bajoneti šli nad ljudstvo, da ste pustili na tak način omejevati državljansko svobodo in pustili, da je žandarmerija zaključila shod. To bi bili Vi morali tudi povedati in potem bi se šele pokazala vsa stvar v pravi luči. Če so se take stvari primerile v Starem Trgu, ne gredo na račun naše stranke, ampak na račun dogodkov, katere sem prej omenil in katere poznate, ker ste bili osobno tam. Gospoda moja, spomnite se na Idrijo, tam so se naučili naši ljudje, razganjati shode, spomnite se na Domžale, kjer je predsednik volilnega shoda izustil sramotilne besede proti duhovniku: „ven se poberite!“ (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: „To ni res!“). To so faktične stvari glede dogodkov. Prosil bi pa pač gospoda poslanca Hribarja, da, kadar govori o duhovnih, da to stori dostojnejše, kajti govoriti o „štreberjih“, govoriti o nas, da imamo na dan 24 ur na časa in še nekoliko čez, (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Sem rekel, nekoliko manj!“ — veselost v središči. — Heiterkeit im Centrum.) no oboje je jednako nezmislno, to ni dostojno. Pojdite in poslušite, potem boste drugače govorili. O „štreberjih“ v našem stanu pri nas na Kranjskem ni govora. Ena služba je taka, kakor druga. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „O ne!“), pri kaplanijah se ravna za par sto goldinarjev, in ako ima kdo par krajcarjev več ali manj, to ni toliko, kanonikati so pa taki, da gospodje tudi vedo, da je težko shajati. Torej v tacih rečeh bi prosil delikatnejše govoriti.

Gledé edinega dokaza, katerega je gospod poslanec Hribar navedel, da je namreč nek duhovnik rekel starišem, da' otrok ne bo opravil prvega sv. obhajila, ako ne bodo z nami volili, omenim, da je bilo to v Cerknici. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „To je bilo drugodi!“). Preiskava je dognala, da katehet niti ni učil tistega otroka in občinski odbor Cerkniki je bil tudi zato kaznovan.

Gospod poslanec Hribar je omenjal tudi socializma in njegovih nevarnostij, toda gospoda, s takimi pripomočki, kakor so se danes rabili, se ne da boriti s to nevarnostjo, s takimi sredstvi niti za las ne boste premaknili socialnega vprašanja, za to ni treba praznega govorjenja, ampak dela, in zato omejim svoje besede in rečem samo to, da želim, da naj bi gospodje ne ustrajali na začeti poti, ampak se podali na pot pozitivnega dela, da bi manj časa trosili z neplodnimi debatami, kakor je bila današnja, ki more slovenski

narod v javnosti le ponižati, kajti sicer utegne res priti nad gospodo tisti tepežni dan, katerega je gospod poslanec Hribar omenjal, ki našemu narodu ne bo ne v čast in ne v srečo.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar se je oglasil k besedi.

Poslanec Hribar:

Predlagam konec debate.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar predlaga konec debate. Prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Oglašeni pa so še gospodje poslanci kot govorniki: Ažman, dr. Tavčar in Detela.

Gospod poslanec Ažman ima besedo.

Poslanec Ažman:

Visoka zbornica! Izprosil sem si tudi jaz besedo v današnji debati. Govorilo se je tukaj o velikem propadu, ki se je napravil med obema strankama narodnima. Morebiti tudi jaz nekoliko uzrokov vem, zakaj se je tako razširil ta propad. Mi duhovniki še vedno stojimo na narodnih tleh in smo delali za narod in delamo še sedaj. V tej zadevi nam vest, mislim, ničesa ne očita, ampak obžalujem le, da naša nasprotna stranka, ki se tudi narodna imenuje, ne stoji več na krščanskih tleh. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Kdo pravi, da ne? Obrekovanje!“) Prosim, jaz sam sem doživel žalosten dokaz v tem. V neki družbi, ko se je nabiralo za družbo sv. Cirila in Metoda, ki ima lepi namen, varovati naše otroke pred tujim vplivom, posebno na mejah slovenske zemlje, predlagal sem jaz, da pobirajmo sedaj še za katoliški sklad, ki ima tudi dober namen, namreč na to delovati, da se v srednjih šolah vpliva na mladino bolj v krščanskem duhu, da ne bo naša mladina v srednjih šolah izgubivala vere. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Kje?“) in kaj je bil nasledek mojega predloga? Da so se gospodje Vaše stranke eden za drugim izgubili iz sobe. Za družbo sv. Cirila in Metoda smo skladali vsi, za katoliški sklad pa gospodje niso hoteli ničesa darovati. To je znamenje, da ne gredo z nami v verskih vprašanjih, ki so tako važna za naše ljudstvo. Da duhovščina ne dela za narod, to ni resnica. Opominjam samo na družbo sv. Mohorja. Ako bi mi ne delali za to eminentno narodno in krščansko družbo, koliko bi štela članov? Če jo danes opustimo, odpade jih morebiti polovica. Enako je glede družbe sv. Cirila in Metoda. Ne da bi se hvallil, lahko rečem, da sem jaz prvi nabiral za to družbo in nabral v Gorjanski dolini precejšne svote, in da

jo tudi še vedno podpiram. Ali za to pa prosim, da nas nasprotniki podpirajo v takih vprašanjih, ki zadevajo vero. Vsaj imamo mi posebno na deželi težko stališče. Ljudi, ki se imenujejo liberalce, imamo tu in tam na deželi. Kmetosko ljudstvo jih spoznava na tem, da ne gredo v cerkev, da niti o Veliki noči ne spolnjujejo svojih verskih dolžnosti. Če je duhovnik dober z njimi, se ljudstvo škandalizira in pravi: „Naš gospod se pajdašijo s takimi, ki nimajo nič vere“. Ali ima kdo vero ali ne, sodi ljudstvo po tem, ali opravlja svoje verske dolžnosti očitno ali ne. Naši liberalci so začeli opuščati spolnjevanje verskih dolžnosti in to je uzrok propada, ki zija med narodnima strankama.

Kar sem danes slišal govoriti o verskih stvareh, o izpostavljanji Najsvetejšega, sv. Rešnjega Telesa, me je v srce bolelo. Mi Najsvetejšega nismo postavljali na ulice in v blato, temveč v cerkev, Vi pa ste ga razpostavljali po časnikih in drugih neumestnih prostorih. (Klici na levi: — Rufe links: „Tako je!“)

Govorilo se je o tem, da je nekdo izmed našega stanu govoril, da Vam bo v zadnji uri manjkala duhovna pomoč. Opozarjam Vas, da nas skušnjava in zgodovina uči, da so si še vsi, ki so cerkvi nasprotovali, glave pobili. Tak slučaj se je v naši okolici primeril. Bile so občinske volitve in nek kmet je očitno tam rekel: „Čemu je far tukaj, pri volitvah ga ni treba!“ Dva ali tri mesece pozneje je nenadoma umrl doma, ne da bi se mogel še prevideti s sv. zakramenti za umirajoče. S tem sem hotel reči, da taki ljudje navadno nimajo te sreče v zadnji uri in v tem zmislu je duhovnik rekel dotičnemu človeku, da ne bo našel duhovne pomoči. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Ne v tem zmislu!“)

Samo še eno besedo. Kar se je zoper nas govorilo in pisalo, bilo je tako ostudno, da res ni bilo vredno olikanega naroda. Vse ste nam rekli, le človek ne, in odgovor ljudstva je bil ta, da nas je toliko duhovnikov v zboru. Mi nismo tega iskali, ali znamenje je to, da nam ljudstvo zaupa. Razpora ali propada med strankama pa nismo krivi mi, ki stojimo še vedno na narodnih tleh, temveč gospodje, ki več ne gredo z nami v verskih stvareh. (Dobro, dobro! na levici.)

Deželni glavar:

Sedaj ima besedo gospod poslanec dr. Tavčar.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Ne bil bi se oglasil k besedi, da me ni pozval moj stari prijatelj Andrej Kalan. (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klun: „Ste bili že prej oglašeni!“) Kaj pravite? Se-li želite z menoj razgovarjati gospod kanonik Klun? (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klun: „Pravim, da ste se prej oglašili, kakor Kalan!“) Pa sem se bil besedi odpovedal in šele potlej, ko me je Kalan apostrofiral z Rešnjim Telesom, oglasil sem se zopet, ker tacega naltolcevanja, da sem jaz kedaj rekel, da bom hujski, nego Bog, ne sprejemam niti iz ust kacega kapelana, niti iz ust kacega škofa, kar Kalan najbrž nikdar

ne postane. (Smeh v središču. — Gelächter im Centrum.) Nastal je razgovor o agitaciji, ki se je unela pri deželnozborskih volitvah in oglasila sta se od one (leve — links) strani k besedi gospod kanonik Klun in — ne vem kak naslov imate — dr. Ignacij Žitnik. Jaz ne bi bil odgovorjal tema dvema gospodoma, ker vem, da je gospod kanonik Klun, dasiravno je danes rudeč od jeze ali razburjenosti (Veselosť v središču — Gelächter im Centrum; poslanec Klun smeje se: — Abgeordneter Klun lächelnd: „Jaz? Motite se!“), v srci vendar dobra, stara, poštena duša. Spominjam se prijateljskega razgovora, ki sva ga imela na Dunaji; rekla sva, da sva trudna vednih bojov, in da se ne bova več mešala v politiko. In gospod kanonik Klun je dejal: „Jaz se ne bom več pričkal in prepiral z mladimi ljudmi, ki so mi v moji stranki čez glavo vzrastli!“ (Veselosť v središču. — Heiterkeit im Centrum.) Govoril je tako, da mora vsak, ki je danes slišal njegov govor, misliti, da mu ta govor ni prišel iz srca. Gospod poslanec Žitnik pa, ki je danes protestiral proti izrazu „klerikalec“ in nam je povedal, da je liberalec, govoril je nekako tako, da sem dobil vtis, kakor da on sam ne ve, kateri stranki prav za prav pripada. Tudi jaz tega v istini dostikrat ne vem! Kar se pa tiče njegovega govora, moram reči, da bi mi tudi ne dal povoda, oglašiti se k besedi, in če sem to prvotno vendar le storil, zgodilo se je to samo zategadelj, ker sem pričakoval, da bo današnja debata onim novim močem, s katerimi se je vsled zadnjih volitev pomnožila nasprotna nam stranka, dala povod, udeležiti se razgovora. Pričakoval sem, da se debate, v kateri se je oni (levi — links) stranki toliko ostrega očitalo, ne bodo udeležili samo duhovniki, ampak tudi lajiki iz one (leve — links) strani. Pridigali so nam štirje duhovniki, zastoj pa sem čakal, da bo svoj glas povzdignil, recimo gospod poslanec Pfeifer, nekdanji naš somišljenik. Mož je izginil. Pričakoval sem, da se bo morebiti oglasil nekdanji naš pristaš Gabrijel Jelovšek; tudi ta je molčal. Dalje sem mislil, da se bo morebiti uzdignil gospod Koščak ali gospod Modic, ki sta nekdanj tudi bila v našem taboru; gospoda sta molčala. Iz tega sklepam, da duhovnikom ni bilo treba odgovarjati, ker so tisti, ki so lajiki v njih stranki, molčali in s tem priznali, da je resnica na naši strani, da nam ne morejo ničesa odgovarjati.

Gospoda tovariša kanonika Kluna bi opozarjal samo na jedno reč. Disciplina je seveda duhovnikom predpisana. Zatorej pa je gospod kanonik Klun vzel veliko trombo pod usta, in na ves glas zapel slavo škofu, katerega tudi jaz kot višjega dušnega pastirja visoko čislam. (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klun: „Dokažite to!“) Gospod kanonik Klun je duhovnik in bi moral kot tak resnico govoriti. Tembolj se mi čudno zdi njegovo pretiranje, da še nikdar nismo imeli škofa, ki bi bil slovenski narodnosti bolj prijazen, nego je sedanji vladika. Nečem govoriti o Zlatoustu Pogačarji, katerega kakonik Klun ni ljubil. (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klun: „O ja!“) Vprašam pa, ali gospod kanonik ne ve, da je nekdanj zasedal stolico Ljubljansko Anton Alojzij Wolf? In ta je bil brezdvojbeno večji prijatelj slovenskemu

narodu, kakor Missia! In ali ste bili pozabili na Slomška? (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klun: „Ta ni bil v Ljubljani!“) Sedanjega vladiko primerjati s takimi možmi, kaže, da ste sami prepričani, da se za neresnico bojujete!

Gospoda, čemu je naša stranka prouzročila celo to razpravo? Samo zato, da je javno izrekla, da s tako agitacijo, kakoršna se je pri zadnjih deželno-zborskih volitvah od nasprotne nam stranke uprizorila, ni nikomur pomagano, in da se je javno obsojal način, kako ljubljanski škof spolnuje svoj zvišeni poklic. Prvi duhovnik v deželi je brezdvojbeno poklican, da se bojuje in poteguje za to, da v deželi vladata mir in kristjanska ljubezen. Ne bojimo se pa preklica, ako rečem, da škof naš v tem oziru ni storil svoje dolžnosti, ko se je kot hujskač podal v agitacijo ter je mesto, da bi bil skušal mir in ljubezen zanesti v to deželo, vzbujal in razvnel vse strasti. Mi se ne pregrešamo proti sv. Rešnjemu Telesu, ampak mi pravimo, da je to nekaj tako zvišenega, tako svetega, da se ne sme v volitve nositi — nikar se ne smejajte gospod kanonik Klun! — kajti, ako se bo Najsvetejše pri takih prilikah, kakor so volitve, izpostavljalo, potem ne more izostati, da se bodo pokazale posledice, o katerih sem v Metliki govoril in katere hočem gospodu Kalanu v spomin poklicati. Vsaj je bilo že mnogo volitev, in nikdar škof ni čutil potrebe, da bi bil ukazal izpostavljati sv. Rešnje Telo, ali ukazal duhovnikom, v cerkvah pridigovati in agitovati za volitve. Iz cerkve išla je glavna agitacija, in jaz mislim, da je to slaba usluga bila sveti veri, ki se je na ta način samo poniževala. Volitve v deželni zbor končno nimajo tako posebnega pomena. Ali jaz tukaj sedim ali pa gospod Povše, to ni take posebne važnosti! Sv. Rešnje Telo pa ima tako velikansk pomen — gospod tovariš Povše se smeje, kar se mi sumno vidi — tako zvišen pomen, da bi se nikakor ne smelo bagatelizovati na tak način, kakor se je to storilo pri zadnjih volitvah.

Kar se tiče tistih besed, o katerih trdi gospod poslanec Kalan, da sem jih izustil v Metliki, ve sam prav dobro, da je govoril neresnico, ali po nekem starem receptu si je mislil: „Natisnimo jih, nekaj bo že pomagalo!“ Ali stvar je bila v resnici drugačna. Pomislite, od Vaše strani, od škofa se je izdal komando, da naj se izpostavi sv. Rešnje Telo. Recimo, da je to pomagalo pri izvolitvi gospoda tovariša Kluna in Pakiža! Tam se bo versko prepričanje morebiti še bolj unelo med ljudstvom, v Dolenjskih mestih in trgih pa sem bil izvoljen jaz, in kaj si bodo ljudje mislili? Da v Metliki, v Krškem itd. (Poslanec Kalan: — Abgeordneter Klun: „Katoličani niso svoje dolžnosti storili!“) sv. Rešnje Telo ni imelo tolike moči, odstraniti tacega liberalca, kakor je dr. Tavčar! Ali pa, da je sv. Rešnje Telo bilo z mojo izvolitvijo zadovoljno. (Veselost v središču. — Weiterfeit im Centrum.) Konec pa je ta, da po vsej pravici — le bodite odkritosrčni — mi odločno proti temu protestujemo, da bi se volilna agitacija zanašala v cerkev, na lece in v tabernakelne, kajti to ne bo nam, pač pa veri največ škodovalo!

Gospod poslanec Klun je zahteval dokaz za našo trditev, da so različni gospodje dušni pastirji letali od hiše do hiše in ljudi begali in jim grozili: „Če ne volite naših kandidatov, v zadnji uri ne bomo prišli s sv. obhajilom in pri spovedi ne boste dobili odveze“. (Klici na levi: — Rufe links: „To ni res!“) Prosim, imamo dokaze. Mej drugimi je tako agitiral, gospod kanonik Klun! tudi Vaš nečak, kapelan v Poljanah, ki je vzrastel v Vaši šoli. Pripoveduje se, da je gospod dekan Kajdiž, ki je ravnokar z veliko živahnostjo posegel v moj govor, sam agitiral z besedami: „Sedaj me zaničuješ, na smrtno uro me boš pa klical“. Seveda, oni mladi nezreli kapelan se je izrazil določneje, Vi pa kot skušeni dekan ste besede bolj previdno izrazili, pomen pa je ostal en in isti.

Gospoda moja, ozrimo se sedaj nekoliko na zgodovino, na katero skliceval se je tudi župnik Ažman. Pri nas se je vkoreninilo neko posebno častenje knezoškofa. Kar on ukaže, je prav, in to ne samo v verskih, ampak tudi v političnih stvareh. Njegovi sluge pa hodijo po deželi in begajo ljudi in jim pripovedujejo pri vsaki priliki, škof je vse, vse drugo pa je nič. Tu bi hotel protestirati pred vsem proti temu, da se kmetski živelj hujska v nasprotstvo z meščanstvom. Tudi gospod deželni glavar ni drugače ravnal, ko je naglašal, da imata kmetski stan in veleposestvo jedne in iste interese. Gospoda moja, to naglašanje je bilo čisto nepotrebno, kajti posebnih interesov pri nas nimajo niti meščani, niti veleposestniki, niti kmetje, ki so vsi skupaj reveži. Vsi stanovi pri nas imajo skupne interese in tisti, ki vselej naglašajo posebne interese kmetskega stanu, dela kmetu slabo uslugo in napačno postopa. Gospod poslanec Kalan se je postavil na čisto krivično stališče, ko je rekel: „Gledališče naj plačajo tisti, ki imajo dobiček od njega“. Ako bomo, recimo, pri vsaki cesti vprašali, ali ima Ljubljana, ali kako drugo mesto in ali ima veleposestvo kaj koristi od dotične stvari, bo to gotovo kmetskemu stanu samo na kvar! Iz tega vidite, da je popolnoma napačno, hujskati kmeta proti meščanu. Toda ostanimo pri zgodovini, na katero se sklicuje gospod župnik Ažman. Spominjam Vas silovitih bojev, katere je provzročil na Škotskem kralj Jakob, ko je hotel vsiliti Škotom anglikansko cerkev in z njo prelaturu. Strahovito je besnel znani Graham Claverhouse s svojimi dragonci proti tistim, ki niso hoteli verovati v prelato in neobhodno potrebo prelature. Takrat se je pripetil ginljiv slučaj. Polkovnik Graham je vjel dvajsetletno deklico, katere nikakor ni hotela verjeti v škofe. Zahtevala se je od nje pri-sega, v kateri naj bi izrekla, da ne veruje samo na Boga, ampak tudi na prelaturu, in deklica nikakor ni hotela storiti te prisega. Vrgli so jo vsled tega v morje, da bi je utopili. Čez nekoliko časa dá jo Graham Claverhouse iz vode potegniti. Poklicali so je zopet k življenju, in vnovič zahtevali od nje, da stori omenjeno prisego, ko deklica tega zopet ni hotela, vrgli so jo v vodo nazaj, ki jo je za vedno pogoltnila. Deklica je utonila. Častita gospoda, zgodovina se še dandanes spominja one deklice, katero bi Vi, ako bi jo imeli v katoliški veri, že davno bili

imenovali za svetnico, in na prostoru, kjer je utonila, stoji spomeniška plošča z napisom: „Tu je bila utopljena ta in ta deklica, ker ni hotela verjeti na prelaturu, ali vzlic temu je umrla na čast našemu Bogu Jezusu Kristusu.“

Gospoda moja, tudi jaz v političnih zadevah sovražim prelaturu in ne prisegam na prelato. Ali vender imam zavest, da sem katoličan, če tudi ne nosim vedno in vedno vere na jeziku, kakor gospod kanonik Klun in gospod župnik Ažman. Častim svojega Boga in živim v njem, ne ljubim pa političnih prelatov, ki prepir in neslogo sejejo v deželi — ne na čast našemu gospodu Jezusu Kristusu! In da se na steno pribije, da je ves prepir prouzročila prelatura, ki ne ume svojega poklica, to je bil namen današnje debate in zagadelj je bilo umestno in koristno!

(Deželnega glavarja namestnik gospod grof Leon Auersperg prevzame predsedstvo. — Landeshauptmann-Stellvertreter Herr Graf Leo Auersperg übernimmt den Vorsitz.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Graf Leo Auersperg:

Der Herr Landeshauptmann hat das Wort.

Deželni glavar Detela:

(Iz poslanskega sedeža: — Vom Abgeordneten Sitze:)

Visoka zbornica! Jako neljubo mi je, da moram po tako dolgi debati poprijeti besedo, ali pozvan sem bil po gospodih od te stranke (v središči — des (Centrum)), ki so moj nagovor pri slovesni otvoritvi deželnega zbora kritikovali in na svoj način tolmačili. Da sem se pa oglasil k besedi, je bilo tembolj potrebno, ker je ravno gospod poslanec dr. Tavčar trdil, da vsi tisti gospodi na tej (levi — linfen) strani, ki molče, s tem pripoznavajo, da je vse resnično, kar se je govorilo od gospodov v središči. Ta trditev je sicer ničeva, a dobro je da se oglasim, vsaj se ne bo moglo to o meni trditi.

Nikdar ne bi bil pričakoval, da bo moj nagovor na tej strani (v središči — im Centrum) našel tako neprijazen odmev. Gospod poslanec Kersnik, stari moj prijatelj (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „vsaj je celo Vaš sorodnik!“) — da, sorodnik — je celo tako daleč šel, da mi je podtikal, da jako malo diplomatično in prav nerodno vabim in snubim veleposestvo, da naj se združi s poslanci kmetijskih občin. Gospoda moja, zlasti gospod poslanec Kersnik! ali me imate res za tako naivnega, da bi tako pogajanje hotel tukaj javno poskušati? Vsaj toliko previdnosti bi mi imeli prisojevati, kot staremu parlamentarcu, ki sedi že od leta 1877. sèm v zbornici, da tako, kakor nekateri gospodje v središči, tudi jaz vem, da se take stvari vrše le za kulisami. To pa, kar sem jaz tukaj govoril z ozirom na veleposestnike, ni čisto nič novega. Ravno v

tej dvorani in sicer dné 26. junija l. 1883., ko še niti sanjal nisem, da postanem kedaj deželni glavar in ko tudi še misliti ne bi mogel, da bo naša stranka kedaj prišla v položaj, dasi bo morala iskati zaveznikov na oni (desni — rechter Seite) strani, ker smo tedaj narodnjaki bili vsi edini in združeni v enem klubu, sem jaz, ko sem bil izvoljen deželnim odbornikom očitno naglašal, da bom tudi varoval interese veleposestva, ker smatram, da so kongruentni z interesi kmetijskega stanu. Kmetijski stan ima tiste interese, kakor veleposestvo, in gospod poslanec Kersnik, ki je sam veleposestnik, mora to pripoznati. Sicer pa moj nagovor ni bil nikak novum. Pri vsakem otvorjenji deželnega zbora se nagovarjajo tudi zastopniki veleposestva in vselej sem jaz pri tej priliki naglašal, da se nadejam patrijotičnega sodelovanja gospodov veleposestnikov. Pa ne samo jaz, tudi ranjki deželni glavar dr. Poklukar, katerega ima tudi Vaša stranka v dobrem spominu, se je pri vsaki taki priliki še z veliko bolj prijaznimi besedami obračal do gospodov veleposestnikov in jih prosil za njihovo sodelovanje. Da gospoda moja, zakaj pa zdaj meni to očitata, nad čemur se pred nikdar niste spodtikali? (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Očitamo samo tisto naglašanje kmetijskih interesov!“). Če sem govoril o kmetijskih interesih, hotel sem naglašati, da, če bodo gospodi veleposestniki od slučaja do slučaja glasovali s poslanci kmetijskih občin, da to ni še nobena politična zveza, ampak naraven nasledek tega, da so interesi obeh skupin enaki. Da se je pa v mojih besedah nekaj družega iskalo, videlo se je iz poročila v „Slovenskem Narodu“. Tam se je poročalo tako, kakor da so bile moje besede, s katerimi sem prečastitega gospoda deželnega predsednika prosil podpore in hvaležno priznaval njegovo blagosloveno delovanje za deželo namenjene veleposestvu, kakor da bi bil jaz dvakrat nagovoril veleposestvo. Ko sem tisto govoril, sem se obrnil do gospoda deželnega predsednika in ne na ono (desno — rechte) stran. Ko sem to poročilo v „Narodu“ čital, mislil sem, da se je po pomoti napačno poročalo. Po današnjih govorih gospodov iz središča je pa soditi, da se je to storilo z nekim posebnim nomenom.

Gospod poslanec Hribar je naravnost rekel, da moje besede o miru in spravi niso bile odkritosrčne. V srce se človeku seveda ne vidi, ampak gotovo bi bil gospod poslanec Hribar globoko užaljen, ako bi mu jaz rekel, da njegovo govorenje ni odkritosrčno (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Morate dokazati!“) Ali ste Vi kaj dokazali? Rekel sem le, da je želeti složno delovanje vseh strank in da naj visoka zbornica v miru in spravi deluje. Pri otvorjenji deželnih zborov so tudi skorej vsi deželni glavarji v tem smislu govorili, kar je tudi čisto naravno, ker mora vsak deželni glavar želeti tako složnost, ki je neobhodno potrebna za uspešno delovanje. (Odobranje na levi. — Beifall links.) Ali je današnja tri ure trajajoča debata morda ko-

ristna za deželo? (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Škof pravi, da se ne smete pajdašiti s takimi ljudmi, kakor smo mi; berite ukaz!“). Ako sem rekel „složno“, rekel sem to ne gledé samo na to ali ono stranko. Vsi ne morejo biti enega mišljenja, vsaj so tudi drugod v deželnih zastopih konservativci, liberalci, narodnjaki itd. Da naj bi bili vsi enega mišljenja, to nisem mislil; lahko pa je, da se vsak iz med nas z ozirom na korist domovine nekoliko zatajuje ter strankarske prepire in osobne napade opusti. To sem imel v mislih in zato trdim, da sem odkritosrčno govoril in zavračam trditev, da so bile moje besede le lepo doneče fraze. Jaz govorim svoje govore prosto, jih ne študiram Bog vé koliko časa, govorim jih pa kot mož in vzdržujem kot tak vsako besedo. (Odobrovanje na levi. — Beifall links).

Gospod poslanec dr. Tavčar pravi, da pri vseh skupinah pridejo le skupni deželni interesi v poštev. Skupnih deželnih interesov je pač, imajo pa mesta tudi drugačne posebne interese kakor kmetski stan, to se pa mora vender priznati. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „pa se dajo strinjati!“). Gotovo, ampak delovanje poslancev se mora tako uravnati, da je pravično vsem stanovom, in da uztreza interesom vseh stanov. Prosim torej, da bi bili gospodi pri priložnostih, ko se bo šlo za interese kmetskih občin, ravno tako blagohotni, kakor se bo ta stranka gotovo v vsakem slučaju, kader bo šlo za opravičene interese mest in trgov, nanje ozirala. S temi besedami sklepam in ponavljam, da bi se po tej dolgi debati ne bil oglasil, ako bi ne bil provociran, zaverniti neopravičeno očitjanje. (Odobrovanje na levi. — Beifall links).

Poslanec Hribar:

Prosim besede za fakični popravek. Gospod poslanec Kalan je bil pripovedoval, da je v Starem Trgu narodna stranka zakrivila ves nemir. Vse, kar je povedal, je neresnično. On pravi, da je nemir nastal, ker nismo hoteli voljenega predsednika volilnega shoda priznati. Izjavljam, da smo mi predsednika priznali.

Gospod poslanec Kalan je dalje dejal, da smo mi žandarje poklicali. Tudi to je neresnično. To nam niti mogoče ni bilo, ker so bili žandarji že navzoči. Šele ko so videli, kaj se pripravlja po nahujskanej druhali, hiteli so domov po orožje.

Neresnica je dalje, da nismo hoteli govornika poslušati, ki je imel priti na vrsto; pač pa je resnica, da je bil natančen program sestavljen in da tistemu govorniku, ki je bil kot prvi prijavljen c. kr. okrajnemu glavarstvu Logaškemu, predsednik ni hotel dati besede.

Poslanec Kersnik:

Prosim besede v fakični popravek.

Landeshauptmann-Stellvertreter Graf Leo Auersperg:

Der Herr Abgeordnete Kersnik hat das Wort zur factischen Berichtigung.

Poslanec Kersnik:

Gospod poslanec Andrej Kalan je bil tako ljubeznjiv, da se je pečal tudi z Domžalskim volilnim shodom, in omenil je, da se je tam naša stranka nedostojno obnašala ter da je predsednik celo nekemu duhovniku rekel: „Poberite se ven“. Stvar je bila ta. Mi smo zborovali mirno in dostojno, dokler niso nastopili gospodje duhovniki. Enega duhovnika je predsednik — imovit posestnik — izrečno dvakrat ali celo trikrat opozoril, da naj dostojno govori in ko ni hotel nehati v tistem tonu govoriti, ustavil ga je predsednik z besedami: „gospod kapelan, Vi nedostojno govorite, pojdite doli!“

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Ich bitte um's Wort zur factischen Berichtigung.

Landeshauptmann-Stellvertreter Graf Leo Auersperg:

Der Herr Abgeordnete Dr. Schaffer hat das Wort zur factischen Berichtigung.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Es liegt in der Natur der politischen Verhältnisse des Landes und des Wahlkampfes, der sich anlässlich der letzten Landtagswahlen abgespielt hat, daß unsere Partei als solche keinen Anlaß hat, in diese nach meiner Ansicht über die Massen weit ausgedehnte Debatte einzugreifen. Es haben mich auch nur zwei Bemerkungen in der Rede des Herrn Abgeordneten Kalan dazu gedrängt, eine kurze thatsächliche Berichtigung vorzubringen. Er hat nämlich erwähnt, es sei von gewisser Seite über die soeben abgeführte Debatte in abfälliger Weise gesprochen worden: sie soll tactlos gewesen sein, gereiche — ich weiß nicht wem — nicht zur Ehre und dergleichen. Im Zusammenhange damit hat er ferner angedeutet: ein Abgeordneter von dieser (desne — rechten) Seite des hohen Hauses sei es gewesen, der diese Aufzählungen gemacht habe. Ich muß nun diese Anführung als vollständig unrichtig erklären und muß umsomehr darüber überrascht sein, als bis zu diesem Momente keiner der Herren Abgeordneten von meiner Partei mit dem Herrn Abgeordneten Kalan zu sprechen das Vergnügen hatte. Ich habe mir infolgedessen erlaubt, den Herrn Abgeordneten Kalan zu fragen, welcher Abgeordnete mit seiner Andeutung gemeint sei, und da hat er zu meiner ungeheuren Überraschung mich als denjenigen zu bezeichnen die Güte gehabt. (Veselost. — Heiterkeit). Ich war mir natürlich keiner Schuld bewußt und habe denn über weiteres Befragen erfahren: er habe einem Gespräche zugehört, welches ich mit dem Abge-

ordneten Božše geführt und worin ich die Bemerkung gemacht habe: diese Debatte fange an allmählig an Interesse zu verlieren und das meiste davon hätte ich bereits in „Slovenec und Slovenski Narod“ gelesen. Nachdem ich gewohnt bin, stets für meine Worte einzustehen, bin ich durchaus nicht gesonnen, sie zurückzunehmen; ich halte sie jedoch für ziemlich unschuldig, jedenfalls aber bedeuten sie nicht das, was jemand nach den Ausführungen des Herrn Abgeordneten Kalan darin hätte vermuthen müssen. Auf die Frage, inwieweit es Tact verräth, gehörte Gespräche hier vorzubringen, lasse ich mich nicht ein; es mag dies eine Frage des persönlichen Geschmacks sein — aber mein Geschmack ist es nicht.

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Graf Leo Auersperg:**

Der Herr Berichterstatter hat das Schlusswort.

Poročevalec ces. svètnik Murnik:

Visoki zbor! Gotovo je, da bi tudi jaz marsikatero lahko o zadnjih deželno-zborskih volitvah povedal, ali zdi se mi in to gotovo tudi vsakemu drugemu, kateremu je na tem ležeče, da se narod slovenski na Kranjskem zastopa tako, kakor zasluži, da ni umestno, dalje umazano perilo prati. Jaz kot poročevalec gotovo nimam naloge, to dalje izvrševati, ker sem popolnoma preverjen, da to nič ne more koristiti in da se do onega časa ne bo opralo, do katerega se častiti gospodje poslanci ne bodo prepirali, da se mora osobna mržnja in pa želja po gospodstvu opustiti, in da se mora v deželnem zboru le stvarno razpravljati o vsaki, tudi najmanjši stvari.

Popravljaj bi tudi jaz lahko marsikatero reč, posebno, ker sem bil poročal na nekaterih voliščih o svojem delovanji in sem pozneje o dotičnih shodih skorej po vsem neresnična poročila čital. To pa moram priznati, da po mojem mnenji se niso zadovoljili č. gospodje poslanci, in krivi so drugi ljudje, ki so prav zelo nerodno izvrševali to, kar si je stranka, h kateri se štejejo gospodje poslanci kmetskih občin, želela. S kratka, jaz končam te opazke z željo, da bi se kmalu uresničila tista želja, ki smo jo slišali v prvi seji, da bi kmalu prišli do onega dela, do katerega moramo priti, namreč, da homo vsi, ki smo za narod uneti, zložno delovali.

Prosim sedaj častitega gospoda deželnega glavarja namestnika, da se preide v specialno debato.

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Graf Leo Auersperg:**

Die Generaldebatte ist nun geschlossen und wir übergehen in die Specialdebatte.

Ich ersuche den Herrn Berichterstatter den ersten Antrag zu verlesen.

(Deželni glavar gospod Oton Detela prevzame predsedstvo. — Landeshauptmann Herr Otto Detela übernimmt den Vorsitz.)

Poročevalec ces. svètnik Murnik:

Prvi predlog se glasi:

A. O volitvah poslancev za kmetske občine.

I. Volilni okraj: Ljubljana (okolica), Vrhnika.

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Izvolitev gospodov Gabrijela Jelovška in Frana Povšeta za deželna poslance kmetsko-občinskega volilnega okraja Ljubljana (okolica), Vrhnika se potrdi.

A. Ueber die Wahl der Abgeordneten der Landgemeinden.

I. Wahlbezirk: Laibach (Umgebung), Oberlaibach.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

„Die Wahl der Herren Gabriel Jelovšek und Franz Povše als Landtagsabgeordnete für den Landgemeinden-Wahlbezirk Laibach (Umgebung), Oberlaibach wird als gültig erklärt.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

II. Volilni okraj: Kamnik, Brdo.

„Izvolitev gospoda Tomaža Kajdiža za deželnega poslanca kmetsko-občinskega volilnega okraja Kamnik, Brdo se potrdi.

II. Wahlbezirk: Stein, Egg ob Podpeč.

Die Wahl des Herrn Thomas Kajdiž als Landtagsabgeordneten für den Landgemeinden-Wahlbezirk Stein, Egg wird als gültig erklärt.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

III. Volilni okraj: Kranj, Trzič, Škofjaloka.

„Izvolitev gospodov Otona Detele in Andreja Kalana za deželna poslance kmetsko-občinskega volilnega okraja Kranj, Trzič, Škofjaloka se potrdi.“

III. Wahlbezirk: Krainburg, Neumarkt, Bischoflack.

„Die Wahl der Herren Otto Detela und Andreas Kalan als Landtagsabgeordnete für den Landgemeinden-Wahlbezirk Krainburg, Neumarkt, Bischoflack wird als gültig erklärt.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

IV. Volilni okraj: Radoljica, Kranjska gora.

„Izvolitev gospoda Janeza Azmana za deželnega poslanca kmetsko-občinskega volilnega okraja Radoljica, Kranjska gora se potrdi.“

IV. Wahlbezirk: Radmannsdorf, Kronau.

„Die Wahl des Herrn Johann Azman als Landtagsabgeordneten für den Landgemeinden-Wahlbezirk Radmannsdorf, Kronau wird als gültig erklärt.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

V. Volilni okraj: Postojina, Logatec, Senožeče, Lož, Bistrica, Cerknica.

„Izvolitev gospodov Frana Modica in Josipa Zelena za deželna poslanca kmetsko-občinskega volilnega okraja Postojina, Logatec, Senožeče, Lož, Bistrica, Cerknica se potrdi.“

V. Wahlbezirk: Adelsberg, Voitsch, Senojetsch, Laas, Feistritz, Zirfnitz.

„Die Wahl der Herren Franz Modic und Josef Zelen als Landtagsabgeordnete für den Landgemeinden-Wahlbezirk Adelsberg, Voitsch, Senojetsch, Laas, Feistritz, Zirfnitz wird als gültig erklärt.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

VI. Volilni okraj: Vipava, Idrija.

„Izvolitev gospoda Mateja Lavrenčiča za deželnega poslanca kmetsko-občinskega volilnega okraja Vipava, Idrija se potrdi.“

VI. Wahlbezirk: Wippach, Idria.

„Die Wahl des Herrn Matthäus Lavrenčič als Landtagsabgeordneten für den Landgemeinden-Wahlbezirk Wippach, Idria wird als gültig erklärt.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

VII. Volilni okraj: Novomesto, Kostanjevica, Krško.

„Izvolitev gospoda Viljema Pfeiferja za deželnega poslanca kmetsko-občinskega volilnega okraja Novomesto, Kostanjevica, Krško se potrdi.“

VII. Wahlbezirk: Rudolfswert, Landstraf, Gurkfeld.

Die Wahl des Herrn Wilhelm Pfeifer als Landtagsabgeordneten für den Landgemeinden-Wahlbezirk Rudolfswert, Landstraf, Gurkfeld wird als gültig erklärt.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

VIII. Volilni okraj: Trebnje, Zatičina, Žuzemperk, Mokronog, Litija, Radeče.

„Izvolitev gospodov: Frana Košaka, dr. Frana Papeža in Ignacija Zitnika za deželne poslance kmetsko-občinskega volilnega okraja Trebnje, Zatičina, Žuzemperk, Mokronog, Litija, Radeče se potrdi.“

VIII. Wahlbezirk: Treffen, Sittich, Seisenberg, Rassenfuß, Vittai, Ratschach.

„Die Wahl der Herren: Franz Kosak, Dr. Franz Papež und Ignaz Zitnik als Landtagsabgeordnete für den Landgemeinden-Wahlbezirk Treffen, Sittich, Seisenberg, Rassenfuß, Vittai, Ratschach wird als gültig erklärt.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

IX. Volilni okraj: Kočevje, Ribnica, Velike Lašče.

„Izvolitev gospodov Karola Kluna in Primoža Pakiza za deželna poslanca kmetsko-občinskega volilnega okraja Kočevje, Ribnica, Velike Lašče se potrdi.“

IX. Wahlbezirk: Gottschee, Reifnitz, Großlaschitz.

„Die Wahl der Herren Karl Klun und Primus Pakiz als Landtagsabgeordnete für den Landgemeinden-Wahlbezirk Gottschee, Reifnitz, Großlaschitz wird als gültig erklärt.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

X. Volilni okraj: Černomelj, Metlika.

„Izvolitev gospoda Frana Schweigerja za deželnega poslanca kmetsko-občinskega volilnega okraja Černomelj, Metlika se potrdi.“

X. Wahlbezirk: Tschernembl, Möttling.

„Die Wahl des Herrn Franz Schweiger als Landtagsabgeordneten für den Landgemeinden-Wahlbezirk Tschernembl, Möttling wird als gültig erklärt.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

B. O volitivah poslancev mest in trgov.

I. Volilni okraj: Stolno mesto Ljubljana.

„Izvolitev gospodov Petra Grassellija in Ivana Hribarja za deželna poslanca za volilni okraj deželnega stolnega mesta Ljubljana se potrdi.“

B. Ueber die Wahlen der Abgeordneten der Städte und Märkte.

I. Wahlbezirk: Landeshauptstadt Laibach.

„Die Wahl der Herren Peter Grasselli und Ivan Hribar als Landtagsabgeordnete für den Wahlbezirk der Landeshauptstadt Laibach wird als gültig erklärt.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

II. Volilni okraj: Mesto Idrija.

„Izvolitev gospoda dr. Danilo Majarona za deželnega poslanca mestno-volilnega okraja Idrija se potrdi.“

II. Wahlbezirk: Stadt Idria.

„Die Wahl des Herrn Dr. Danilo Majaron als Landtagsabgeordneten für den Stadtwahlbezirk Idria wird als gültig erklärt.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

III. Volilni okraj: Kranj, Škofjaloka.

„Izvolitev gospoda Viktorja Globočnika za deželnega poslanca mestno-volilnega okraja Kranj, Škofjaloka se potrdi.“

III. Wahlbezirk: Krainburg, Bischoflack.

Die Wahl des Herrn Viktor Globočnik als Landtagsabgeordneten für den Stadtwahlbezirk Krainburg, Bischoflack wird als gültig erklärt."

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

IV. Volilni okraj: Trzič, Radoljica, Kamnik.

„Izvolitev gospoda Ivana Murnika za deželnega poslanca mestno-volilnega okraja Trzič, Radoljica, Kamnik se potrđi."

IV. Wahlbezirk: Neumarkt, Radmannsdorf, Stein.

Die Wahl des Herrn Johann Murnik als Landtagsabgeordneten für den Stadtwahlbezirk Neumarkt, Radmannsdorf, Stein wird als gültig erklärt."

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

V. Volilni okraj: Postojina, Vrhnika, Lož.

„Izvolitev gospoda Josipa Lenarčiča za deželnega poslanca mestno-volilnega okraja Postojina, Vrhnika, Lož se potrđi."

V. Wahlbezirk: Adelsberg, Oberlaibach, Laas.

Die Wahl des Herrn Josef Lenarčič als Landtagsabgeordneten für den Stadtwahlbezirk Adelsberg, Oberlaibach, Laas wird als gültig erklärt."

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

VI. Volilni okraj: Novomesto, Višnjagora, Černomelj, Metlika, Kostanjevica, Krško.

„Izvolitev gospoda dr. Ivana Tavčarja za deželnega poslanca mestno-volilnega okraja Novomesto, Višnjagora, Černomelj, Metlika, Kostanjevica, Krško se potrđi."

VI. Wahlbezirk: Rudolfswert, Weixelburg, Tschernembl, Wöttling, Landstraß, Gurkfeld.

Die Wahl des Herrn Dr. Ivan Tavčar als Landtagsabgeordneten für den Stadtwahlbezirk Rudolfswert, Weixelburg, Tschernembl, Wöttling, Landstraß, Gurkfeld wird als gültig erklärt."

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

VII. Volilni okraj: Kočevje, Ribnica.

„Izvolitev gospoda Alojzija Loya za deželnega poslanca mestno-volilnega okraja Kočevje, Ribnica se potrđi."

VII. Wahlbezirk: Gottschee, Reifnitz.

Die Wahl des Herrn Alois Loy als Landtagsabgeordneten für den Stadtwahlbezirk Gottschee, Reifnitz wird als gültig erklärt."

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

C. O volitvi poslancev trgovinske in obrtne zbornice v Ljubljani.

„Izvolitev gospodov Janko Kersnik in Ivana Perdana za deželna poslance trgovinske in obrtne zbornice v Ljubljani se potrđi."

C. Ueber die Wahl der Abgeordneten der Handels- und Gewerbekammer in Laibach.

Die Wahl der Herren Janko Kersnik und Johann Perdan als Landtagsabgeordnete für die Handels- und Gewerbekammer in Laibach wird als gültig erklärt."

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

D. O volitvi poslancev iz vrste velikega posestva.

„Izvolitev gospodov grofa Ervina Auersperga, grofa Leona Auersperga, grofa Josipa Antona Barbo, Frana viteza Langerja, Feliksa pl. Lenkha, barona Leopolda Liechtenberga, Karola Luckmanna, dr. Adolfa Schafferja, barona Josipa Schwegelna in barona Alfonza Wurzbacha za deželne poslance iz volilnega razreda velikega posestva se potrđi."

D. Ueber die Wahl der Abgeordneten aus der Classe des großen Grundbesizes.

Die Wahl der Herren Erwin Graf Auersperg, Leo Graf Auersperg, Josef Anton Graf Barbo, Franz Ritter von Langer, Felix von Lenkh, Leopold Freiherr von Liechtenberg, Karl Luckmann, Dr. Adolf Schaffer, Josef Freiherr von Schwegel und Alfons Freiherr von Wurzbach als Landtagsabgeordnete aus der Wählerklasse des großen Grundbesizes wird als gültig erklärt."

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Deželni glavar:

Prestopimo k 4. točki dnevnega reda, to je:

4. Ustno poročilo finančnega odseka o poročilu deželnega odbora, s katerim se predlaga garancijskega zaklada dolenskih železnic računski sklep, razkaz imovine za leto 1894. in proračun za leto 1896. (k prilogi 1.).

4. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabschluss des Garantiefondes der Unterkrainerbahnen, die Nachweisung des gesammten Vermögens für das Jahr 1894 und der Vorausschlag für das Jahr 1896 vorgelegt werden (zur Beilage 1).

Berichterstatter Luskmann:

Hohes Haus! In der Sitzung vom 25. November 1890 hat der hohe Landtag beschlossen, zur Deckung der Verpflichtungen, welche das Garantiegesetz betreffend die Unterfrainerbahnen dem Lande auferlegt, einen eigenen Fond zu bilden und für diesen Fond jährlich einen Betrag von 25.000 fl. in den Landesfond einzustellen. Das ist seit dem Jahre 1892 nun geschehen. Mit dem Beschlusse vom 15. Februar 1895, mit welchem das Gesetz betreffend die Localbahnen angenommen worden ist, hat der hohe Landtag den Landesauschuss ermächtigt, aus den Zinsen dieses Eisenbahnfondes unverzinsliche Darlehen für Localbahnen zu gewähren. Nun ist dieser Fond als ein eigener Fond ausgetrennt worden. Die Vorlage Nr. 1 informiert die geehrten Herren über die Gestion dieses Fondes, und ich beehre mich dem hohen Hause den Rechnungsabschluss desselben für das Jahr 1894 vorzutragen. Für das Jahr 1894 ist als Jahresbeitrag des Landesfondes ein Betrag von 25.000 fl. eingestellt worden, an Interessen von angelegten Kapitalien 1245 fl. 47 kr. und an Obligationsinteressen 2832 fl. 83 kr., daher eine Bedeckung von 29.078 fl. 30 kr.

Die ordentlichen Ausgaben betragen im ganzen nur 3 fl. 30 kr. Der Vermögensstand stellt sich dar aus den Rückständen an Zinsen und rückständigen Einnahmen im Betrage von 6859 fl. 99 kr., aus dem Betrage des Landesfondes pro 1894 im Betrage von 25.000 fl. und aus den Beiträgen dieses Fondes pro 1892 und 1893 im Betrage von 50.000 fl., somit zusammen 81.859 fl. 99 kr. Die Schulden betragen 3 fl. 30 kr., somit bleibt ein reines Vermögen von 81.856 fl. 69 kr. Der Finanzausschuss beantragt demnach:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

„Der Rechnungsabschluss des Garantiefondes der Unterfrainerbahnen für das Jahr 1894 mit den ordentlichen Einnahmen pr. 29.078 fl. 30 kr. mit den ordentlichen Ausgaben pr. 3 fl. 30 kr. und dem reinen Vermögensstande von 81.856 fl. 69 kr. wird genehmiget.“

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Prosim gospode, ki pritrde temu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Berichterstatter Luskmann:

Bezüglich der Voranschläge sei es mir gestattet zu erwähnen, daß die Beschlüsse des hohen Landtages bezüglich Localbahngesetzes vom 15. Februar 1895 die Allerhöchste Genehmigung bisher nicht gefunden haben und daher auch in den Voranschlag pro 1896 nichts eingestellt worden ist. Als Bedeckung für das Jahr 1896 erscheint eingestellt für das Jahr 1896:

Der Landesfondsbeitrag pr. 25.000 fl. für die Interessen von zeitweilig angelegten Kapitalien der Betrag von 2428 fl. und an Interessen von den Obligationen 3000 fl., zusammen daher eine Bedeckung von 30.428 fl. Ich erlaube mir hiernach zu beantragen:

„Der Voranschlag des gleichen Fondes pro 1896 mit der Bedeckung von 30.428 fl. ohne Erfordernis, wird ebenfalls genehmiget“.

Ich erlaube mir dabei zu bemerken, daß der Betrag von 1000 fl., welchen der hohe Landtag in der Sitzung vom 31. Juli 1895 für die Bahn nach Ober-Laiabach bewilligt hat, in den Voranschlag pro 1895 eingesetzt wurde.

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

Gospod poslanec Hribar se je oglasil k besedi.

Poslanec Hribar:

Visoki deželni zbor! Visoka zbornica je sklenila v lanskem svojem izrednem zasedanji, da se ima pospeševati zgradba lokalne železnice iz Vrhnike v Ljubljano s tem, da se dovoli iz garancijskega zaklada dolenskih železnic znesek 20.000 gld. v ta namen, da se nakupijo glavinske delnice projektovane železnice. Kakor je razvidno iz priloge 1., se ta znesek letos ni postavil v proračun garancijskega zaklada. Meni se zdi, da se hoče s tem reči, da se v letu 1896. še ne bo začela zidati ta lokalna železnica in da zato ni treba tega zneska 20.000 gld. postaviti v proračun. Kakor znano, stopijo pa chance za zgradbo te lokalne železnice jako ugodno in je osrednja vlada pripravljena, to železnico dati zidati kot stavbo v sili. Visoki deželni zbor je že sam izrekel, da se ima smatrati gradba te železnice kot zgradba v sili, in je tudi zato nujno sklepal v zadnjem izrednem svojem zasedanji, da se ima visoko c. kr. trgovinsko ministerstvo naprositi, da smatra lokalno železnico Brezovica-Vrhnika kot zgradbo v sili, in jo sprejme v zakonski načrt med one lokalno-železnične proge, ki se imajo dograditi v letu 1896. Ako se torej znesek 20.000 gld., ki je bil takrat dovoljen za to lokalno železnico, ne postavi v proračun, se s tem nekako izreče, da visoka zbornica zgradbo te lokalne železnice ne smatra za tako nujno, da bi se morala začeti zidati že letos. To se mi zdi nevarno, ker bi utegnili osrednja vlada tudi sklicevati se na to okolnost in reči, da se lahko s to zgradbo še počaka. Za to predlagam:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Za lokalno železnico Vrhnika-Brezovica postavi se v proračun za leto 1896. znesek 20.000 gld.“

Pač je tukaj omeniti, da znesek 20.000 gld., ki se ima postaviti v proračun, gre iz kapitala garancijskega zaklada za dolenske železnice. Sicer to nekako nasprotuje dvema sklepama visokega deželne zhora, namreč sklepu z dne 15. februarja lanskega leta, glasečemu se na to, da naj se za načrte in proračune projektovanih lokalnih železnic dovoljujejo prispevki iz železničnega zaklada, toda le

pod pogojem, da se smejo za to vporabljeni obresti tega zaklada. Ko se je potem v izrednem zasedanji lanskega leta sklepalo o prispevku 20.000 gld. iz deželno-železničnega zaklada za nakup glavninskih delnic projektovane lokalne železnice, bilo se je v tem sklepu po neki neprividnosti ali pre nagljivosti sklicevalo na sklep z dné 15. februarja 1895. Ker pa dotični sklep izrečno le govori o proračunih in načrtih, je jasno, da se je v poznejši sklep vrinila neka pomota, in da se ima znesek 20.000 gld. po intenciji visoke deželne zbornice gotovo uzeti iz kapitala garancijskega zaklada. Vsaj se tudi prvotni sklep, s katerim se je ustanovil garancijski zaklad, glasi v tem smislu, da se imajo jemati podpore za pospeševanje lokalnih železnic iz tega zaklada, ne da bi se delar razloček med obrestimi in glavnico. S tem, da se postavi v proračun 20.000 gld., predlagam ob jednem, da se sprejme interpretacija sklepa visoke zbornice z dné 31. julija 1895, v tem smislu, kakor sem omenil.

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki podpirajo predlog gospoda poslanca Hribarja, naj izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in torej v debati. Gospod poslanec dr. Schaffer ima besedo.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Es freut mich constatiren zu können, daß in Bezug auf die Sympathie für den Bau der in Rede stehenden Localbahn und auf die Beiträge, die von Seite des Landes dafür geleistet werden sollen, meines Wissens in diesem hohen Hause kein Unterschied der Meinung besteht. Dennoch aber sehe ich mich veranlaßt, mich gegen den Antrag des unmittelbaren Herrn Vorredners des Abgeordneten für die Stadt Laibach auszusprechen und den Antrag des Finanzausschusses, der nach sehr reiflicher Erörterung des Gegenstandes angenommen wurde, dem hohen Hause zur Annahme zu empfehlen. Es war mein verehrter Collega im Landesauschusse, Herr Murnik, der im Finanzausschusse in sehr gründlicher Weise dargethan hat, daß der Antrag des Herrn Abgeordneten Hribar derzeit nicht zweckmäßig sei. Nachdem aber diese Ausführungen nicht sämmtlichen Mitgliedern des hohen Hauses bekannt sind, so werde ich mir erlauben, in Kürze die Gründe für diese Auffassung vorzubringen.

Zunächst ist ein Hauptgrund der, daß es nicht zweckmäßig erscheint im allgemeinen und heuer speziell unser Budget mit einem bedeutenden Betrage in den Ausgaben zu belasten, wenn dieser Betrag im betreffenden Jahre nicht zur Auszahlung gelangen soll. Dieser Grundsatz ist an und für sich unanfechtbar, heuer aber für uns besonders wichtig, wo die Herren im Laufe der Session zur Erkenntnis kommen werden, daß es Angesichts der großen Mittel, die aufzubringen sein werden, nicht zu verantworten wäre, einen bedeutenden Betrag, der faktisch zur Auszahlung nicht gelangen wird, in's Budget einzustellen; daß aber dem

so sein wird, darüber kann für jeden, der mit der Entwicklung der Eisenbahnangelegenheiten halbwegs vertraut ist, ein Zweifel kaum bestehen.

Die Herren müssen bedenken, daß bis zum Beginne des Bahnbaues noch eine Menge Mittel und Arbeiten nothwendig sind, denn bisher sind wir erst soweit, daß die Vorconcession und die Tracenrevision da, und daß provisorische Projekt genehmigt ist; bis es aber zum Baue kommt, müssen noch die Theilprojekte ausgearbeitet werden, die Finanzierung muß durchgeführt und der legislative Apparat des Reichsrathes in Thätigkeit gesetzt werden. Wenn Sie nun alle diese Stadien überblicken, dann erscheint es ausgeschlossen, daß mit dem Baue noch heuer begonnen werden könnte.

Es ist ferner auch nicht richtig, daß in dem Falle, als wir den Betrag von 20.000 fl. nicht votiren, die maßgebenden Faktoren, die Interessenten, das Ministerium oder der Reichsrath auf die Vermuthung kommen könnten, als ob wir für das Zustandekommen dieser Bahn gar nichts leisten wollten. Es besteht ja diesbezüglich der klare Landtagsbeschluss und wir erklären heuer wieder alle, daß wir dafür eingenommen sind, so daß, wenn der Antrag des Herrn Abgeordneten Hribar abgelehnt wird, ein Mißverständnis, als ob der hohe Landtag nicht bereit wäre, diese Bahn durch den Ankauf von Stammactien um den Betrag von 20.000 fl. zu fördern, vollständig ausgeschlossen erscheint. Schließlich spricht aber auch ein formeller Grund gegen die Annahme des Antrages des Herrn Abgeordneten für die Stadt Laibach. Nach dem gegenwärtigen Stande der Angelegenheit wäre es nämlich auch sehr fraglich, ob dieser Betrag sofort geleistet werden dürfte. Nach dem Wortlaute des bezüglichen Beschlusses soll im Sinne des Landtagsbeschlusses vom 15. Februar 1895 zum Ankaufe von Stammactien ein Betrag von 20.000 fl. bewilligt werden, der letztere Beschluss aber bestimmt ausdrücklich: „doch dürfen hiezu nur die vom bezüglichen Capitale anerlaufenen Interessen verwendet werden“. Der Zusammenhang dieser beiden Beschlüsse läßt es nun mindestens zweifelhaft erscheinen, ob wir überhaupt jetzt schon einen derartigen Betrag auszahlen können.

Ich schließe mit diesen kurzen Bemerkungen, indem ich recapitulire: Die Frage ist factisch ohne Bedeutung, ein Schade kann durch die NichtEinstellung des Betrages von 20.000 fl. nicht entstehen, vom Standpunkte der Budgetirung aber empfiehlt sich die Einstellung dieses Betrages derzeit nicht.

Ich empfehle daher die Annahme des Antrages des Finanzausschusses, erkläre aber neuerdings, daß in den Sympathien für das Zustandekommen der fraglichen Bahn nicht im geringsten eine Aenderung eingetreten ist.

Deželni glavar:

Gospod poslanec kakonik Klun, se je oglašil k besedi.

Poslanec Klun:

Visoka zbornica! Važnost projektovane lokalne železnice Brezovica-Vrhnika se je že večkrat v tej zbornici in v merodajnih krogih zunaj zbornice pri-

znala. Na Dunaji, v državnem zboru se je tudi že obravnavala ta stvar z ozirom na preložitev južne železnice; povdarjalo se je, da je progga čez barje nevarna in da bi se za slučaj, ako bi bil promet čez barje ustavljen, napravila druga progga, ki bi zamogla služiti javnemu prometu. Važnost te proge pripoznavata tudi vojno in trgovinsko ministerstvo, katero je v dotični svoji odredbi naravnost izreklo, kako naj se ta progga pelje, da bo mogoče, jo na drugem kraji zopet zvezati z južno železnico in da bo mogoče misliti na nadaljevanje njeno proti Vipavi. Z ozirom na važnost te železnice je visoka zbornica soglasno dovolila prispevek 20.000 gld. iz deželnih sredstev. Ali jaz sem jednacega mnenja, kakor častiti gospod tovariš dr. Schaffer, da se sedaj zamorejo doneski za zgradbe lokalnih železnic jemati le iz obresti garancijskega zaklada, ker ne vemo, ali in kedaj pride morebiti do tega, da bo dežela potrebovala denar, kar ga je že prihranjenega za dolenske železnice. Da pa ustrežem tudi tistim gospodom, ki menijo, da bi morebiti pospeševalo gradnjo te lokalne železnice, ako že zdaj v proračun postavimo dovoljenih 20.000 gld., priporočal bi neko resolucijo, katero naj bi visoki zbor sprejel, ako pri-trdi predlogu finančnega odseka. Menim namreč, da letos nikakor še ne bomo potrebovali teh 20.000 gld., če tudi pride do tega, da se gradnja železnice prične že letos, kar bi iz srea želez z ozirom na mesto ljubljansko, katero bo potrebovalo veliko materijala za popravo svojih po potresu porušenih hiš in za nove zgradbe; ta materijal se bo pa gotovo cenejše dobival, ako se zgradi ta progga, ker je na Vrhnikih več opekarnic, in ne bo treba prepuščati ljubljanskim podjetnikom monopola. Da se bo zgradba še letos pričela, je, kakor pravim, mogoče; dodelala pa se gotovo ne bo, pa če bi se tudi že letos dodelala, bi vender ne bilo treba postaviti dovoljenih 20.000 gld. že letos v proračun, ker mislim, da bo vlada, kadar bo financiranje dovršeno, če se bo zvršila zgradba kot stavba vsled potresa, gotovo skrbela, da izplača potrebni denar, in potem deželi naroči, naj pripravi 20.000 gld., katere je obljubila po svojem sklepu.

Če bi pa morebiti vender slučaj nanesel, kakor je povdarjal gospod tovariš Hribar, da bi dežela že letos potrebovala ta denar, radi tega še ni treba dotičnega zneska postavljati v proračun garancijskega zaklada, v katerega bi se sploh ne mogel postaviti, ker spada prav za prav v proračun deželne-ga zaklada, ki se nam bo predložil tak, da se že sedaj kaže primankljaja 80.000—100.000 gld. Ako postavimo v proračun še teh 20.000 gld., imamo že primankljaja do 120.000 gld. Za vsak znesek, ki je ustavljen, treba je pa poskrbeti pokritje, bodi si z naklado, ali s posojilom, ali na kak drug način. Mislim torej, da nikakor ne kaže, v proračun stavljati zneska, o katerem je skorej neverjetno ali vsaj jako negotovo, da bi se porabil že letos, pač pa bilo morebiti umestno, da se ustreže želji gospoda poslanca Hribarja in drugih tovarišev, ki se zanimajo za to železnico, poskrbeti na kak drug način, da bo mogel deželni odbor, ako se pokaže potreba, dotični znesek res izplačati. Za to mislim, da naj bi deželni odbor pooblastili, plačati dotični denar, če

ga bo res že letos potreboval, predplačiloma iz glav-nice garancijskega zaklada, v katero naj se iz ob-resti tega zaklada zopet vrača. To bi ne bilo nič drugega, kakor nekaka prememba glavnice; namesto 20.000 gld. javnih obligacij bi prišlo v zaklad 20.000 gld. delnic Vrhniške železnice.

Priporočam torej, da se sprejme predlog finančnega odseka nespremenjen, ob enem pa tudi naslednja resolucija:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Deželni odbor se pooblašča, da za gradenje Vrhniške železnice dovoljenih 20.000 gld. predplačilno izplača iz garancijskega zaklada dolenskih železnic, ako bi se že letos potreboval ta znesek.“

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki podpirajo resolucijo gospoda poslanca Kluna, naj izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Resolucija je zadostno podprta in je torej v debati.

Gospod poslanec Murnik ima besedo.

Poslanec ces. svétnik Murnik:

Visoki zbor! Dne 31. julija lanskega leta sklenilo se je o tej stvari, o kateri se sedaj razgovarjamo, naslednje:

„c) Za slučaj, da se zagotovi gradnja te lokalne železnice, dovoli se iz deželnega železničnega zaklada v smislu sklepa deželnega zbora z dne 15. februarja 1895. l. za nakup glavinskih delnic prispevek 20.000 gld. s tem pogojem, da tudi interesentje vsaj enaki znesek v ta namen dajo.“

Iz tega sklepam, da posebno z ozirom na to, da se je visoki zbor tega dne enoglasno za ta sklep izrekel, ni treba resolucije, kakor je to stavlil častiti gospod tovariš Klun. Po sklepu, ki je bil enoglasno storjen, sme deželni odbor, ako je teh 20.000 gld. v proračun vpisanih ali ne, vender ta znesek izplačati iz garancijskega zaklada za nakup glavinskih delnic. Prosim gospodje, da se spominjate tudi na to, kako se je poročilo o tej stvari glasilo. Pri poročilu je poročevalec, — in to sem bil jaz — posebno povdarjal, da se mora 3. predlog gospoda tovariša Hribarja, ki je šel na to, da se da za generalni načrt in stroškovnik lokalne železnice Vrhnika-Brezovica 1000 gld., tolmačiti tako, da ž njim ni izrečeno, da bi se za ta namen smele uporabiti le obresti, ne pa tudi kapital, in jaz sem tega mnenja, da, ako bi lani ne bili že imeli 1000 gld. od obresti na razpolago, bi bil vender deželni odbor prav lahko izplačal ta znesek od letnega deželnega doneska 25.000 gld. Še bolje pa velja to gledé predloga C ali pri navetih gospoda tovariša Hribarja in sodrugov predloga Č, s katerim se je predlagalo, da dežela dovoli za pospeševanje zgradbe te železnice 20.000 gld. in se je ta dovolitev navezala le na pogoj, da se

tudi interesenti zavežejo, da bodo prispevali z enakim zneskom. Ker je denar naložen deloma v obligacijah deželnega posojila in v akcijah dolenjskih železnic, deloma pa v hranilnici, more se v smislu sklepa z dné 31. julija l. 1895. vsaki trenutek lahko izplačati in zato sem mnenja, da bi resolucija, ako bi se tako sprejela, kakor jo je predlagal častiti gospod tovariš kanonik Klun, bila v nekem nasprotju s sklepom z dné 31. julija 1895. Ako bi torej visoki zbor hotel pritrditi resoluciji, morala bi se vsaj nekoliko v zvezo spravili s tem sklepom. Ker nimam povoda, staviti kak poseben predlog in stojim na stališči, da je dotični predlog sprejet bil enoglasno kot nujni, in ker se je sklenilo, da dežela prispeva 20.000 gld. samo s pogojem, da interesenti dokažejo, da so pripravljene, žrtovati enak znesek, izrekam samo svoje mnenje in mislim, da bi bilo prav, če bi častiti gospod tovariš Klun, ako bi visoki zbor hotel pritrditi njegovemu nasvetu, resolucijo vsaj v omenjenem smislu popravil.

Deželni glavar:

Zeli še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Berichterstatter Luchmann:

Der Herr Abgeordnete Dr. Schaffer hat bereits dargelegt, daß die Einstellung dieses Betrages in den Voranschlag pro 1896 nicht nothwendig erscheint, weil man ihn in diesem Jahre nicht benöthigen wird, so sehr man auch wünscht, daß die fragliche Bahn zu Stande kommt. Nun hat der geehrte Herr Vorredner auch dargelegt, daß wir nach den bestehenden Landtagsbeschlüssen auch gar nicht in der Lage sind, diesen Betrag einzustellen. Die Einstellung desselben ist bereits im Finanzausschusse angeregt, dem gegenüber jedoch auf den Beschlusse vom 31. Juli 1895 hingewiesen worden, wonach der Nachweis erforderlich ist, daß die Interessenten einen gleichen Betrag beigefeuert haben, diesen Nachweis haben wir bisher nicht und deshalb und weil die Einstellung dieses Betrages bisher nicht nöthig ist, andererseits aber diese Einstellung den bestehenden Landtagsbeschlüssen widersprechen würde, hat der Finanzausschuss beschlossen, diesen Betrag von 20.000 fl. heuer ins Budget nicht einzustellen.

Im Namen des Finanzausschusses möchte ich daher bitten, den Voranschlag, wie er vorliegt, unverändert anzunehmen.

Was aber die Resolution des Herrn Abgeordneten Klun anbelangt, so würde ich für meine Person, ohne hiebei im Namen des Finanzausschusses zu sprechen, glauben, daß solche hier nicht überflüssig ist, denn wenn die geehrten Herren die Beschlüsse vom 15. Februar 1895 bezüglich des Localbahngesetzes ins Auge fassen, so ersehen Sie daraus, daß nur die Interessen des Eisenbahnfondes zu Darlehen verwendet werden dürfen, in dem Beschlusse vom 31. Juli 1895 aber wird ausdrücklich auf den Beschlusse vom 15. Februar 1895 hingewiesen. Wenn also das Geld benöthiget

werden sollte, während der hohe Landtag nicht versammelt wäre, so hätte sich der Landesausschuss für einen Modus zu entscheiden, daß er mit den Bestimmungen dieser Landtagsbeschlüsse nicht in Widerspruch gerieth, weshalb es zur Beruhigung des Landesausschusses praktisch sein dürfte, diese Resolution anzunehmen, wornach er das Geld aus diesem Fonde vorzuschussweise hergeben kann. Ich bin also nur persönlich für die Annahme dieser Resolution, im Namen des Finanzausschusses aber bitte ich die Anträge des letzteren anzunehmen.

Deželni glavar:

Preidemo na glasovanje in sicer bomo o predlogu gospoda poslanca Hribarja v prvi vrsti glasovali, ker najdalje sega.

Prosim torej gospode, ki pritrdijo predlogu gospoda poslanca Hribarja, da naj se v potrebsčino postavi znesek 20.000 gld. za leto 1896. za gradenje Vrhniske lokalne železnice, naj izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Predlog ni sprejet.

Sedaj pride na glasovanje resolucija gospoda poslanca kanonika Kluna.

Abgeordneter Freiherr v. Liechtenberg:

Zuerst über die Anträge des Finanzausschusses!

Landeshauptmann:

Die Resolution des Herrn Abgeordneten Klun tangirt nicht die Anträge des Finanzausschusses.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Ich bitte ums Wort zur Abstimmung! Nach der bisherigen Abstimmung erscheint der Antrag des Herrn Abgeordneten Hribar als abgelehnt. Außerdem steht in der Debatte die Resolution des Herrn Abgeordneten Klun als Zusatzantrag zu dem Antrage des Finanzausschusses. Demnach möge der Herr Landeshauptmann die Güte haben, nunmehr den Antrag des Finanzausschusses zur Abstimmung zu bringen und dann wird es dem hohen Hause noch immer freistehen, die Resolution des Herrn Abgeordneten Klun zum Beschlusse zu erheben.

Landeshauptmann:

Ich will die Freiheit der Abstimmung nicht im geringsten beeinflussen, übrigens ist es aber meritorisch ganz gleichgiltig, ob die Resolution früher oder später zur Abstimmung gelangt.

Prosim torej gospode, ki pritrdijo predlogu finančnega odseka, ki se glasi:

„Der Voranschlag des gleichen Fondes pro 1896 mit der Bedeckung von 30.428 fl., ohne Erfordernis, wird ebenfalls genehmiget“

da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prodlog je sprejet.

Sedaj bomo glasovali še o resoluciji gospoda poslanca Kluna, ki se glasi:

„Deželni odbor se pooblašča, da za gradenje Vrhniske železnice dovoljenih 20.000 gld. predplačilno izplača iz garancijskega zaklada dolenjskih železnic, ako bi se že letos potreboval ta znesek“.

Prosim gospode, ki pritrdé tej resoluciji, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Resolucija je sprejeta, in s tem rešena ta točka dnevnega reda.

Ker je ura že dve in ker bo danes popoldne še finančni odsek zboroval, bom sejo sklenil.

Naznanjam, da bo prihodnja seja jutri ob 10. uri dopoldne.

Razpravljaj se bo oni del dnevnega reda, ki se danes še ni rešil.

Finančni odsek ima sejo danes popoldne ob 4. uri; upravni odsek pa takoj sedaj po seji.

Sklepam sejo.

Konec seje ob 2. uri 10 minut popoldne. — Schluß der Sitzung um 2 Uhr 10 Minuten Nachmittag.

